

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Polgári Jogi Tanszék

A közös jogkezelés és az azt érintő változások napjainkban

(Szakdolgozat)

Budapest, 2011

Készítette: Táborszky Bence András
Konzulens: Dr. Tattay Levente (egyetemi tanár)

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Múltba tekintés	6
2.1 A szerzői jog rövid története	6
2.2 A közös jogkezelés kialakulása	9
2.2.1 Franciaországban	9
2.2.2 Németországban	10
2.2.3 Magyarországon	11
3. A jelenleg Magyarországon működő közös jogkezelő szervezetek rendszere	15
3.1 ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület	15
3.2 Művészeti Szakszervezetek Szövetsége – Előadóművészi Jogvédő Iroda (MSZSZ - EJI)	15
3.3 FILMJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesület	15
3.4 HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület	16
3.5 Magyar Hanglemezkiadók Szövetsége (MAHASZ)	16
3.6 Magyar Reprográfiai Szövetség	16
3.7 Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete (MASZRE)	17
3.8 Repropress Magyar Lapkiadók Reprográfiai Egyesület	17
3.9 Magyar Irodalmi Szerzői Jogvédő és Jogkezelő Egyesület (MISZJE)	17
4. A magyar közös jogkezelés bemutatása	18
4.1 A közös jogkezelés fogalma	18
4.2 A közös jogkezelők csoportosítása nemzetközi összehasonlításban	18
4.3 A közös jogkezelés típusai	22
4.3.1 A kötelező közös jogkezelés	22
4.3.2 A kilépést engedő előírt közös jogkezelés – a kiterjesztett közös jogkezelés	27
4.3.3 Önkéntes közös jogkezelés	29

4.4 Nyilvántartásba vétel	30
4.4.1 A reprezentativitás	31
4.4.2 A felosztási szabályzat	32
4.4.3 A nyilvántartásból való törlés	33
4.4.4 A joghatályos teljesítés	34
4.5 A közös jogkezelés felügyelete	34
4.6 Díjszabás és egyéb általános szerződési feltételek	36
4.6.1 A díjak mértéke	36
4.6.2 A díjszabás megalkotása	37
4.6.3 A díjszabás megtámadása	38
4.7 A közös jogkezelők perlési képessége	40
4.8 A felhasznált művek védettségének vélelme	41
4.9 A közös jogkezelő szervezet adatszolgáltatása	42
5. A digital rights management	43
5.1 A DRM fogalma	43
5.2 A DRM jogi szabályozása	44
5.1.1 Védelem a műszaki intézkedés megkerülésével szemben	44
5.1.2 Jogkezelési adatok	47
5.3 A DRM rendszerekkel kapcsolatban felmerülő alapvető problémák	48
6. A Creative Commons	51
6.1 A Creative Commons licenc	52
6.2 Megjegyzések a CC licencekkel kapcsolatosan	54
6.2.1 Ki a jogosult?	54
6.2.2 A jogszavatosság	55
6.2.3 Az engedély visszavonhatósága	55

7. Közös jogkezelés az Európai Unióban	58
7.1 A közös jogkezelésre vonatkozó uniós dokumentumok	58
7.2 Közösségi esetjog	61
7.2.1 <i>Tournier ügy</i>	63
7.2.2 <i>IFPI Simulcasting döntés</i>	63
7.2.3 <i>Santiago Megállapodás</i>	64
7.2.4 <i>A CISAC ügy</i>	65
7.3 A CISAC döntés után	66
8. Zárszó	68
Hivatkozott irodalom	71

1. Bevezetés

A közös jogkezelés a szerzők és más jogtulajdonosok, mint például az előadóművészek, könyvkiadók, hanglemezkiadók, producerek jogai bizonyos felhasználásainak ellenőrzését és kezelését jelenti. Az intézmény létrejöttének oka, hogy hiányában kevés számú alkotó állna szemben a felhasználók óriási számával, így a felhasználásokat aránytalanul nehezebb vagy lehetetlen volna egyénileg ellenőrizniük. Ahogy a szerzői jogok az eredeti „copyright”-ot, a könyvekről való másolatkészítési jogot követően kiterjedtek színdarabok, operák, zenei művek nyilvános előadására, majd a technikai fejlődést követve rádiófrekvenciákra, műholdas és kábeles műsorszórásra, úgy vált szükségessé területről területre a közös jogkezelés bevezetése.

A technikai fejlődés következtében mára a közös jogkezelésnek a digitális kor kihívásaival kell szembenéznie. A szerzői jogvédett tartalmakhoz a hozzáférés sokkal könnyebbé vált, ugyanakkor a jogszerű felhasználás feltételeinek teljesítése nem feltétlenül. Megjelentek olyan új szolgáltatások, amelyek ezt a helyzetet próbálják orvosolni (Creative Commons). Megjelentek olyan új fejlesztések, amelyek viszont lehetővé teszik az alkotók és a felhasználók közvetlen kapcsolatát – a közös jogkezelőket kihagyva (digital rights management).

Dolgozatomban először – némi történeti kitekintés után – a magyar közös jogkezelőket érintő szabályozás bemutatására vállalkozom. Ezután pedig rátérek a közös jogkezelést ért kihívásokra adott néhány válasz bemutatására, illetve a magyar jogrendszerrel való összehangjukat elemzem. Európai uniós tagságunk óta a közösségi szinten adott válaszok közvetlenül is érintenek minket, dolgozatomat ezzel zárom.

2. Múltba tekintés

2.1 A szerzői jog rövid története

Az ókori Hellász és a Római Birodalom idején a szerzőség attribútuma még nem feltétlenül az alkotó személyéhez kapcsolódott, gyakran valaki mást - híres személyt, tanítót - tartottak számon szerzőként. Az arab világban a költőket azonban név szerint ismerték: a mívés költészet mindig is az arab irodalom kiemelten megbecsült műfaja volt; a költők hírneve egyúttal gazdagságot is jelentett számukra.

A középkor első felében, körülbelül a VIII. századtól a XII. századig szinte minden műalkotást az Egyház finanszírozott, így a művek „de facto” tulajdonosává vált. Ekkoriban a művek másolásának technikai nehézségei miatt sem volt szükség arra, hogy azt gátolják, keretek közé szorítsák. A műszaki-tudományos fejlődés tehát a középkorig nem kényszerítette ki jogi szabályozás kialakításának szükségességét.¹

Az első nagy változás a könyvnyomtatás feltalálásával következett be, 1439 körül. Johannes Gutenberg találmányát William Caxton kezdte először használni Angliában. E találmánnyal lehetővé vált nem csak a klasszikus szövegek többszörösítése, hanem olyan újabb keletű írók is, amelyeket külföldön, vagy Anglián belül már korábban más kiadó publikált. A XVI. század első felére a modern kiadók elődei már elérték mind a külföldön kiadott könyvek importjának tilalmát, mind egyfajta „monopólium” biztosítását, amely a könyvkiadást csak a Könyvkiadók Céhe (Stationer's Company) tagjainak engedélyezte. A céh belső szabályzata pedig tartalmazta azt a de facto tilalmat, miszerint a céh egy másik tagja által kiadott könyvet tilos újranyomni. E rendelkezések azonban csak belső szabályok voltak, így nem rendelkeztek törvényi erővel.

A szerzői jog első törvényi szabályozására is Angliában került sor. Anna királyné statútuma (Statute of Anne, 1710²) kiadásához az a probléma vezetett, hogy miután a könyvkiadók monopóliuma lejárt, kiadói jogukat nem tudták megújítani. A szerzőkkel együtt petíciót nyújtottak be a parlamenthez, amelyben a „copy-right” létrehozását kérték, elsőnek a szerzők részére megállapítottan, amely azután a kiadóra szállna. A Statútum 14 éves monopóliumot biztosított

---

1 TATTAY Levente: A szellemi alkotások joga, Szent István Társulat, Budapest, 2007, 16. oldal

2 Statute of Anne, 1709-10, 8 Anne c. 19.

(amely azonban átruházható volt), és egyszeri alkalommal lehetővé tette a monopólium meghosszabbítását ugyanennyi idővel. Az angol íróknak azonban a common law is adott a kezükbe két védelmi eszközt: az első közzétételt megtilthatták, valamint követelhatték azt, hogy szerzői minőségükben helyesen tüntessék fel őket. Az angol „copy-right” tehát két különböző érdek egyesítéséből keletkezett: egyrészt a kiadók gazdaságilag érdekeltek voltak abban, hogy megtilthassák az általuk kiadott könyvek lemásolását, másrészt a szerzők igénye a műveik fölötti szabad rendelkezésre, amit egyébként arra a Locke-i alapelvre építettek, miszerint mindenkit megillet a saját munkájából származó eredmény.³ Utóbbi ok a közvélekedés számára is elfogadhatónak tűnt. Az 1789-es francia forradalom után - Németországban már előtte is – igen sokan osztották e nézetet, és olyan filozófusok vették védelmükbe, mint Kant és Hegel. A szerzői jog amerikai és európai történetéből kiviláglik, hogy a szerzői jog a tudományos és művészeti alkotások piacának működtetéséhez szükséges, gazdaságilag indokolható jogosultság volt, de egyúttal e művek alkotóinak beleegyezése nélküli publikációt tiltó, valamint szerzőségük elsimerését biztosító jog is. (A közös jogkezelő szervezetek természete, tevékenysége egyébként igen jól példázza ezt a kettős gyökérzetet. Küzdenek tagjaik érdekében azok jogaiért, sőt, sok tekintetben az ő tevékenységükön keresztül valósul meg az alkotók nemzetközi jog által előírt emberi jogainak védelme.⁴ ⁵ A szervezetek ugyanakkor hatalmas pénzeszegek felett rendelkeznek, egy sokmillárd dolláros szerzői jogi üzletben vesznek részt, tevékenységük világszerte rengeteg alkotó megélhetését biztosítja.)

A XIX.- XX. Század során rendre minden fejlett országban születtek szerzői jogi tárgyú törvények. A történelem előrehaladtával általánossá vált az eredetileg alacsony védelmi idő növelése. Fontos változás, hogy a korai szerzői jogi törvények statikus szemléletétől eltávolodva (kizárólagosság biztosítása, védelem a jogtalan felhasználókkal szemben) már a jogszerű felhasználókkal kötött szerződés tartalmára is tartalmaztak rendelkezéseket.⁶ A szerzői jog fejlődésének motorja a XX. században a bekövetkezett technikai fejlődés, a megjelenő új médiumok: a film, a rádió, a televízió, a műholdas és kábeles műsorszórás, melyek idővel mind a szerzői jog tárgyává váltak, nemzeti

---

³ Daniel GERVAIS: The Changing Role of Copyright Collectives in: Collective Management of Copyright and Related Rights szerk: Daniel Gervais, Kluwer Law International BV, The Netherlands, 6. oldal

⁴ Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, 1966 (Magyarországon kihirdette az 1976. évi 9. tvr.) 17. sz. Általános Kommentárjában felsorolt támogatott tevékenységek közül sokat a közös jogkezelő szervezetek végeznek

⁵ Laurence R. HELFER: Collective Management of Copyright and Human Rights in: Collective Management of Copyright and Related Rights, Gervais

⁶ BERNÁRD Aurél és TÍMÁR István (szerk.): A szerzői jog kézikönyve, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, 41. oldal

illetve nemzetközi szinten.

Azonban a XVII. századtól az 1990-es évekig a szerzői jogi jogalkotás „célcsoportja” és alkalmazói főleg az azzal hivatásszerűen foglalkozó jogalanyok voltak, mind a jogszerű tevékenységet folytatók, például sugárzó szervezetek, forgalmazók, tévés társaságok, mind a nem legitim, kazettákról, később CD-kről, DVD-kről készült kalózmásolatok előállítói és terjesztői. Sok esetben e társaságok csak közvetítők voltak, így a szolgáltatott tartalom iránt lényegében közönbösek.

Az internet megjelenésével a helyzet drámaian változott, és ez csak fokozódott a fájlcsere szoftverek feltalálásával. Az első zenei fájlcsere, a Napster még központosított hálózatként működött, 1999. júniusa és 2001. júliusa között. Bezárására leginkább könnyű lokalizálhatósága és irányíthatósága miatt kerülhetett sor. A Napster olyan adatbázis volt, amit néhány internetes szerveren tároltak, s ezért tulajdonosai, irányítói ellen könnyű volt fellépni, illetve az egész rendszer bezárását is könnyen el lehetett érni. Azóta a fájlcsere volumene csak nőtt, a zeneipar pedig végfelhasználók millióival áll hadban. A történelem során egy-egy új közvetítési forma (rádió, televízió, műhold) feltalálásakor a szerzői jog szerepe a megnyíló piacok szabályozása, rendezése volt, nem pedig valamely felhasználói magatartás megakadályozása. Ezzel szemben az internet megjelenése után - mely a legnagyobb technológiai váltás a védelem alatt álló művek felhasználása szempontjából – hosszú évekig szabályozás alkotása helyett inkább a felhasználás bizonyos formája elleni harc eszközévé vált.

A Napster bezárása csak az első nagy port kavart ügy volt a sorban, ezt követően kezdődtek a nagy kiadók által egyének ellen indított kártérítési perek. Ezek célja egyértelműen a fájlcsereleléstől való elrettentés volt, az átlagember számára megfizethetetlen összegeket követeltek magánszemélyektől. Ítélethirdetésig csak néhány ügy jutott el⁷, azonban az ügyeket kísérő felháborodás az ilyen irányú pereskedésben élenjáró RIAA-t (Recording Industry Association of America) is arra készítette, hogy más megoldásokat keressen.⁸

Mi sem bizonyítja jobban, hogy a szerzői jog szabályozása napjainkban mennyire a közérdeklődés homlokterében van, mint a svéd Kalózpárt (Piratpartiet) felemelkedése. A pártot (és sikerei

⁷ Például a Joel Tenenbaum v. RIAA ügy, melyben a bíróság jogerősen 675000 \$ kártérítés megfizetésére kötelezte az alperest az RIAA részére

⁸ Az RIAA figyelme újabban az internet-szolgáltatók felé fordult. Az általuk kívánatos új modell szerint a fájlcserelelésen kapott felhasználóknak figyelmeztető levelet küldenének, ha ennek ellenére a fájlcsereleléssel nem hagy fel, a szolgáltató felfüggesztené az internet-hozzáférést

nyomában a nemzetközi szinten gombamód szaporodó alteregóit) tulajdonképpen kizárólag egy cél, a fájlcsere legalizálásának igénye hívta életre, és – bár azóta programjuk a virtuális tér szabályozásának sok más aspektusával gazdagodott⁹ - e tény a történelem során meglehetősen egyedülálló.

2.2 A közös jogkezelés kialakulása

2.2.1 Franciaországban

Az első közös jogkezelő szervezet Franciaországban jött létre, maga az ötlet Pierre-Augustin Caron de Beaumarchais francia színmű-szerző nevéhez köthető. 1777-ben egy, a Comédie Française 22 híres szerzőjének saját rossz anyagi viszonyaikról folytatott eszmecsereje során vetődött fel a gondolat, hogy jogaik védelme érdekében hatékonyabb lehetne a közös fellépés. 1777. július 3-án a Hotel de Hollande épületében megalapították a színdarab írók közös érdekvédő szervezetét, amely a Societe des Auteurs et Compositeurs Dramatiques nevet vette fel. E szervezet már a kezdetektől jogosult volt Franciaország egész területén a jogdíjakat összegyűjteni. A szervezet tevékenységével összefüggésben sorra jelentek meg a szerzői jogok védelmével kapcsolatos bírósági ítéletek, és csak 1793-ig kellett várni az első szerzői jogi törvény megjelenésére, amely a szerzői jogokat a tulajdon körében rendelte védeni, és a modern szerzői jogok alapjaként tartják nyilván.¹⁰

1838-ban Honoré de Balzac és Victor Hugo alapította meg a Francia Írók Társaságát (Societe des gens de lettres), amely jogkezelőként a nyomdaipari vállalkozásoktól volt jogosult beszélni a jogdíjakat.

A következő jogkezelő szervezet, a Societé des Auteurs, Compositeurs et Editeurs de Musique (SACEM) megalakulása egy jól ismert történethez köthető. Egy akkoriban népszerű francia szonzszerző, Ernest Bourget, Victor Parizot nevű kollégája társaságában a párizsi Les Ambassadeurs

---

⁹ A magánélethez fűződő jog fokozottabb védelme, szabadalmi rendszer újragondolása, közigazgatás átláthatóságának fokozása stb. lásd: [http://en.wikipedia.org/wiki/Pirate_Party_\(Sweden\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Pirate_Party_(Sweden)) utolsó látogatás: 2011. március 21.

¹⁰ A szerzői jogok közös kezelésének versenyjogi vonatkozásai, Különös tekintettel a technikai fejlődés által támasztott kihívásokra, PPKE-JÁK Versenyjogi Kutatóközpont, Budapest, 2008, 40. oldal

kávézóban cukros vizet fogyasztván arra lett figyelmes, hogy a kávéházi zenekar az általa komponált művet játssza. Mivel ő erre engedélyt nem adott, erre hivatkozva megtagadta éttermi számlájának kifizetését. A vita bírósági útra terelődött, ahol a bíróság Bourget-nek adott igazat, a kávézó tulajdonosát pedig kártérítésre kötelezte. Ezzel a francia szerzői jogi törvény azon rendelkezése, amely szerint a mű nyilvános előadásának engedélyezése az alkotó kizárólagos joga, először került alkalmazásra a gyakorlatban.¹¹ A sikeren felbuzdulva 1850-ben Bourget, Parizot és társai megalapították a SACEM jogelődjét, hogy zenei műveik előadási jogainak közös kezelését, a jogdíjak beszedését elvégezze. A szervezet azóta megszakítás nélkül folytatja tevékenységét.

2.2.2 Németországban

Bár Németországban már a XVIII. században is voltak törekvések közös jogkezelő szervezet felállítására, és a zeneszerzők ezt később is szorgalmazták, de a XX. század elejéig erre nem került sor. Az erőfeszítéseket az is indokolta, hogy német közös jogkezelő hiányában a német szerzők műveit külföldön, (az e szempontból legfontosabb Franciaországban) sem részesítették védelemben, illetve hogy a német szerzők műveinek előadásából befolyó összegeket nem utalták át a német szerzőknek, mivel ez a Németországban előadott francia művekkel összefüggésben keletkezett bevételekkel kapcsolatban sem történt meg. Más szavakkal külföldi szerzők csak akkor profitálhattak a műveik franciaországi felhasználásából, kiadásából, ha az első kiadásra vagy előadásra Franciaországban került sor.¹²

A közös jogkezelés törvényi háttérét az 1901-es német szerzői jogi törvény fektette le,¹³ amely végre kimondta, hogy nem lehet nyilvánosan előadni semmilyen zenei alkotást, kivéve, ha arra a szerző engedélyt adott, valamint általános jelleggel lehetővé tette a zenei művek szerzőinek vonatkozásában a közös jogkezelő szervezetek létrehozását. A törvény talaján először az előadási jogokat kezelő Anstalt für musikalisches Aufführungsrecht (AFMA) és a komponisták társasága, a Gesellschaft Deutscher Tonsetzer (GTD) alakultak meg 1903-ban, és elsősorban a kiadók nyilvános előadási jogainak kezelésével foglalkoztak.

¹¹ <http://www.gema.de/en/press/publications/papers/collecting-societies/>, utolsó látogatás: 2010. március 11.

¹² Így a kor híres német zeneszerzői közül a francia SACEM tagja volt például Robert Schumann, Richard Wagner és Johannes Brahms

¹³ Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Tonkunst, Deutsches Reichsgesetzblatt 1901, Nr. 27, S. 227 - 239

1933-ban születik meg az első, kifejezetten a közös jogkezelésről szóló német jogszabály.¹⁴ Deklarált célja egy olyan szervezet létrehozása volt, amely a zenei előadási jogok közös kezelésére kizárólagosan illetékes, és hivatalos felhatalmazással rendelkezik. Ennek megfelelően az AFMA és a GDT összeolvadásával új szervezet jött létre STAGMA néven¹⁵, mely a hivatalos felhatalmazást egy év múlva meg is kapta, és a törvény értelmében még a rendőrség közreműködését is igénybe vehette ellenőrzési feladatkörének ellátása során.¹⁶ A náci rezsim bukása utáni helyzet a közös jogkezelés területén is hozott érdekes fordulatokat: 1945-ben a STAGMA nevet változtatt, új elnevezése GEMA¹⁷, és tevékenységét csak a brit katonai igazgatás jóváhagyásával folytathatta. A Szövetségesek jogalkotása a közös jogkezelő előzetes felhatalmazását és jogi monopóliumát biztosító szabályokat érvénytelenné nyilvánította, de minden más előírást érintetlenül hagyott. Ezt 1954-ben a Legfelsőbb Bíróság is helyben hagyta, megállapítván, hogy a közös jogkezelésről szóló szabályok politikailag semlegesek.¹⁸

A STAGMA/GEMA tehát elvesztette jogi monopóliumát, a német piac nyitva állt új jogkezelők megjelenésére. Új szervezetek jelentek meg, és a német történelem során először olyanok, melyek nem zenei közös jogkezelést folytattak. Az első irodalmi jogkezelő, a GELU¹⁹ ugyan 1955-ben csődbe ment, de 1958. óta az irodalmi művek alkotóinak és kiadóinak jogainak kezelését a Verwertungsgesellschaft WORT látja el, valamint szervezet alakult az előadók és a hangfelvétel-előállítók szomszédos jogainak kezelésére is.²⁰

2.2.3 Magyarországon

A közös jogkezelő szervezetek magyarországi története egészen az Oszák-Magyar Monarchia idejére nyúlik vissza: 1897 decemberében alakult meg a zenei jogvédelemre szakosodott Gesellschaft der Autoren, Componisten und Musikverleger in Wien elnevezésű szervezet, mely nevét a következő évtized végén Gesellschaft der Autoren, Komponisten und Musikverleger-re (AKM) változtatta. Az első években tevékenységük Ausztria nagyobb városaira korlátozódott. Magyarországi terjeszkedésük kezdetén gondot okozott, hogy az általános politikai helyzet miatt a

¹⁴ Gesetz über die Vermittlung von Musikaufführungsrechten vom 4. Juli 1933 (RGBl. I, S. 452)

¹⁵ Staatlich genehmigte Gesellschaft zur Verwertung musikalischer Urheberrechte

¹⁶ Jörg REINBOTHE: Collective Rights Management in Germany, in: Gervais, 196. oldal

¹⁷ Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte

¹⁸ A Német Legfelsőbb Bíróság 1954. november 30-i döntése, BGHZ 15, 338/350

¹⁹ Gesellschaft zur Verwertung literarischer Urheberrechte

²⁰ Gesellschaft zur Verwertung von Leistungsschutzrechten, GVL

magyar vállalkozók az osztrák törvényeket magukra nézve nem tartották kötelezőnek. Ebben döntő fordulatot az a szerződés hozott, amelyben a birodalmi hadügyminisztérium (Reich-Kriegs-Ministerium) vállalta, hogy a Monarchia egész területére, tehát a Magyar Királyság országaira vonatkozóan is megfizeti a katonazenekarok által előadott, védettséget élvező zeneművek után járó jogdíjat az AKM részére. 1901-ben az osztrák társaság a jogdíjfizetés tekintetében legnagyobb ellenállást tanúsító Budapesten állandó képviselőt létesített,²¹ és a társaság soraiba magyar zeneszerzők is felvételt nyertek.

Az AKM-ből 1907. májusában vált ki az Írók, Zeneszerzők és Zeneműkiadók Szövetkezete, amely 1912-ben nevét Magyar Szövegírók, Zeneszerzők és Zeneműkiadók Szövetkezete korlátolt felelősséggel (MARS) megjelölésre változtatta. Az alapítók igyekeztek minél hamarabb kapcsolatba lépni a hasonló profilú külföldi társaságokkal, ezt azonban szinte lehetetlenné tette, hogy a külföldi társaságok érdekeit még az oszták társaság képviselte, amelynek illetékességi köre a Monarchia egész területére kiterjedt. 1910-ben az AKM végre átadta a magyar társaságnak a saját, illetve a velük szerződött francia, német és spanyol szövetkezetek magyarországi képviselőt, megkezdődhetett az érdemi munka.²² A Szövetkezet jogdíj-igényének elismerése természetesen nem volt zökkenőmentes, nagy számú per megnyerésére volt szükség a fizetési hajlandóság felébresztéséhez.²³

A technikai fejlődés következtében megjelenő új médiumok új piacot jelentettek a Szövetkezet számára. A MARS nem sokkal a magyarországi rádiózás megindulása után, 1925-ben, szerződést kötött a Magyar Rádióval, aminek alapján a szerzők részesedtek a rádió előfizetési díjából a kisjogok átengedéséért. 1933. végére pedig a Szövetkezet elérte, hogy az összes fővárosi mozgóképszínházzal szerződéses viszonyba lépjen.²⁴ A Szövetkezet rendkívül izgalmas történetének nagyobb részletességgel való bemutatása meghaladja e dolgozat kereteit.

1952. december 31-i hatállyal felszámolták a MARS-ot, vagyonát pedig államosították. 1953. január 1-jei hatállyal azonban megalakult a Magyar Szerzői Jogvédő Hivatal, és a Magyar

²¹ GÉRA Eleonóra Erzsébet és CSATÁRI Bence: A Zeneszerzők Egyesületétől az Artisjus Egyesületig, 1907-2007, A zenei közös jogkezelés száz éve Magyarországon, Artisjus, Budapest, 2007, 23. oldal

²² Ibid. 29. oldal

²³ A korabeli zenei életre is jellemző az ún. "cigány-perek" sora. Több primást is bepereltek, mert jogdíjfizetés nélkül játszottak védett műveket. A zenészek azzal védekeztek, hogy a nótákat nem kottából, hanem hallás után tanulták. A Kúria végül (az általában rossz anyagi helyzetben lévő zenészek helyett) a jogdíj megtérítésére a kávésokat és a vendéglősöket kötelezte.

²⁴ GÉRA és CSATÁRI: 67. oldal

Népköztársaság Zenei Alapja. A hivatal feladatkörébe tartozott általában a szerzői jogvédelemmel kapcsolatos feladatok ellátása, a zenei nyilvános előadási és mechanikai jogdíjak beszedése, ezek szerzők közötti felosztása, valamint a művelődési miniszter jóváhagyásával a szerzői jogdíj mértékének megállapítása.²⁵ A Magyar Köztársaság Zenei Alapja a megszüntetett MARS-hoz hasonlóan²⁶ a várható szerzői jövedelem terhére előleget biztosított a szerzőknek, a rászoruló családtagoknak betegség esetén segélyt nyújtott, valamint a tagoknak és a hátramaradt hozzátartozóknak nyugdíjat biztosított.²⁷

Újabb változást az 1969-es új szerzői jogi törvény²⁸ elfogadása hozott. Már tartalmazta a közös jogkezelés körébe tartozó egyes engedélyezési jogokat és díjigényeket, de adós maradt a közös jogkezelés átfogó szabályozásával. Egyébiránt a törvény jótékony hatása megteremtette a Szerzői Jogvédő Hivatal számára is a feltételeket a szerzők hatékonyabb erkölcsi és anyagi érdekképviseléséhez.²⁹ A Hivatal egészen 1996-ig ellátta a közös jogkezeléssel kapcsolatos feladatokat.

A demokratikus átalakulás után elérkezett az idő, hogy a Hivatal egyesületté alakuljon. A 146/1996. kormányrendeletet megalapozó kormányelőterjesztés a közös jogkezelés szervezeti formája tekintetében két alternatívát vázolt fel: köztestületi forma, mely törvényi szintű szabályozást igényelne, és az egyesületi forma, ami kormányrendelet megalkotását teszi szükségessé. Az előterjesztés megállapította, hogy az európai gyakorlathoz közelebb áll az egyesületi – tisztán magánjogi jellegű szervezeti forma. Megállapította továbbá, hogy az európai országok jelentős többségében egyetlen szervezet kezeli a szerzői vagy szomszédos jogok meghatározott fajtáját. Konstatálta, hogy a közös jogkezelés előnyeinek kihasználására csak monopolhelyzetben van lehetőség, mert két vagy több jogkezelő szervezetnek ugyanazon területen való működése gyakorlatilag kizárja a kollektív jogkezelés potenciális előnyeinek kiaknázását. A kormányelőterjesztés kimondta, hogy közös jogkezelést végző magánszervezetek közhatalmi funkciót nem tölthetnek be, azonban közcélú, közhasznú tevékenységet végezhetnek.

---

²⁵ 106/1952. (XII. 31.) M. T. számú rendelet Szerzői Jogvédő Hivatal létesítéséről

²⁶ A Szövetkezet 1912 áprilisában Segély- és Nyugdíjalapot létesített, GÉRA és CSATÁRI, 48. oldal

²⁷ 107/1952. (XII. 31.) M. T. számú rendelet Zenei Alap létesítéséről

²⁸ 1969. évi III. törvény a szerzői jogról

²⁹ A törvény például a vendéglátó vállalatok esetében nagyobb teret engedett a keret- és általányszerződések megkötésére, valamint a disc-jokey műsorok hivatásos rendezvénynek minősítésével 1974-ről 1975-re 48 százalékkal nőtt az ebből befolyó bevétel. GÉRA és CSATÁRI, 189. oldal

E megfontolások után a 146/1996. (IX. 19) kormányrendelet³⁰ 2. §-a kimondta, hogy közös jogkezelést csak egyesület típusú szervezet végezhet, és országosan ebből is csak egy-egy lehet a következő kategóriákban: irodalmi és zenei művek, előadások, hangfelvételek, egyéb alkotóművészeti alkotások, azonban a felsorolástól a jogosultak érdekében el lehetett térni. Mindezek után 1996. október 26-án megalakult az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, azzal a szándékkal, hogy a Szerzői Jogvédő Hivataltól átvegye a kisjogos közös jogkezelést a zenei és irodalmi művek tekintetében, az egyesületet a bíróság nyilvántartásba vette, a művelődési és közoktatási miniszter bejegyezte, így megkezdhette működését.

---

³⁰ 146/1996. Korm. rendelet a szerzői és szomszédos jogok közös kezeléséről

3. A jelenleg Magyarországon működő közös jogkezelő szervezetek rendszere

3.1 ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület

artisjus A szervezetet 1907-ben Írók, Zeneszerzők és Zeneműkiadók Szövetkezete néven alapították, 1996 óta működik Artisjus néven, egyesületi formában.³¹ A zenei és irodalmi szerzők jogkezelő szervezete, jelenleg közel 1700 zeneszerző, szövegíró, irodalmi szerző és zeneműkiadó érdekeit képviseli.³² Beszedi a tagjait megillető jogdíjakat, így a nyilvános előadási jogdíjakat, a sugárzási jogdíjakat, a hangfelvétel-kiadásból származó jogdíjakat (a MAHASZ-szal kötött megállapodás alapján????), az üres hang- és képhordozók után szedett jogdíjakat, és az online felhasználásból származó jogdíjakat. 2008-ban az Artisjus által beszedett jogdíjak teljes, mérleg szerinti összege 13.096.105 ezer Ft volt.³³

3.2 Művészeti Szakszervezetek Szövetsége – Előadóművészi Jogvédő Iroda (MSZSZ - EJI)

Az előadóművészek illetve azok örökösének érdekében jár el. Kezeli a hangfelvételek sugárzásával, a lehívásos (Internet-alapú) felhasználással kapcsolatos díjigényeket, valamint a televíziós ismétlési jogdíjakat.³⁴

3.3 FILMJUS Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesület

1996 decemberében jött létre. A filmszerzőket (filmírókat, rendezőket, operatőröket) és a filmelőállítókat (producereket) képviselő egyesület. Eljár a magáncélú másolatkészítéssel, a vezetékes továbbközvetítéssel, a nyilvános előadással, a bérbeadással kapcsolatos díjigény vonatkozásában.³⁵

³¹ Lásd 2.2.3

³² <http://www.artisjus.hu/egyesulet/index.html>, utolsó látogatás: 2011. március 21.

³³ http://www.artisjus.hu/opencms/export/download/egyesulet/foig_beszamolo_2008-rol_mellekletekkel.pdf

³⁴ <https://www.eji.hu/index1.php> utolsó látogatás: 2011. március 21.

3.4 HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület

A képző-, ipar- és fotóművészek szerzői jogainak közös kezelésére 1997-ben alapított szervezet. Saját maga szedi be, és osztja fel a műkereskedelemben eladott eredeti műalkotások után fizetendő követői jogdíjat, és felosztja az Artisjus által beszedett, de a vizuális művészeket megillető üres hang- és képhordozók utáni, a vezetékes továbbközvetítés után járó, valamint a

reprográfiai jogdíjakat.³⁶

3.5 Magyar Hanglezkiadó Szövetség (MAHASZ)

1992-ben hat lemezkiadó és néhány magánszemély hozta létre, profilja a hangfelvételek előállításával és a magáncélú másolatkészítéssel kapcsolatos díjigényekkel összefüggésben való

eljárás. Jelenleg 49 tagot tömörítő szervezet.³⁷ 2004-ig a Szövetség járt el a jogsértésekkel összefüggésben (a kalózkodás elleni küzdelem jegyében külön a Szövetség külön nyomozócsoportot működtetett), de az említett évtől átadta ezt a tevékenységet a ProArt – Szövetség a Szerzői Jogokért Egyesületnek.³⁸

3.6 Magyar Reprográfiai Szövetség

2000 novemberében kezdte meg működését, tagjai az ARTISJUS, a HUNGART és a MASZRE. A Szövetség feladata, hogy a szerzői művek fénymásolással vagy más hasonló módon (ún. reprográfiával) történő magáncélú másolásával kapcsolatosan

a szerzők és a kiadók érdekeinek képviselője, a jogdíjak megállapítása és beszedése. A Szövetség jogdíjat szed nem csak az üres adathordozók eladása után, hanem a reprográfiára szolgáló készülékek (pl. fénymásoló gépek, multifunkcionális berendezések, nyomtatók) gyártójának vagy

³⁵ A nemzeti kulturális örökség miniszterének közleménye, Magyar Közlöny 2006/69. szám 5517. oldal

³⁶ <http://www.hungart.org/oldal.php?azon=7> utolsó látogatás 2011. március 21.

³⁷ http://www.mahasz.hu/?menu=mahasz&menu2=a_mahasz_tevékenysege utolsó látogatás 2011. március 21.

³⁸ http://www.mahasz.hu/?menu=kalozkodas&menu2=a_kalozkodasrol utolsó látogatás 2011. március 21.

importőröknek, illetve a reprográfiai készüléket ellenérték fejében üzemeltetőnek is jogdíjfizetési kötelezettsége áll fenn.³⁹

3.7 Magyar Szak- és Szépirodalmi Szerzők és Kiadók Reprográfiai Egyesülete (MASZRE)

A MASZRE szintén 2000-ben jött létre, és feladata a szakírók, szépírók valamint a kiadók érdekeinek védelme, a szerzőknek és műveiknek nyilvántartása, illetve a Reprográfiai Szövetség által beszedett jogdíjak tagjai közötti felosztása.⁴⁰

3.8 Repress Magyar Lapkiadók Reprográfiai Egyesülete

Az egyik legújabb közös jogkezelő szervezet, 2008-ban a Magyar Lapkiadók Egyesülete hozta létre. 2010 január 1-jétől látja el az időszaki lapok kiadóinak teljes körű képviselését, ehhez megállapodást kellett kötnie a MASZRE-vel a folyóirat-kiadók képviselési jogának átvételéről és a jogosultsági körök elhatárolásáról.

3.9 Magyar Irodalmi Szerzői Jogvédő és Jogkezelő Egyesület (MISZJE)

Tíz magyar írószervezet összefogásával alakult meg, 2008-ban jegyezte be a Fővárosi Bíróság. Célja az ún. közkönyvtári kölcsönzési jogdíjak (Public Lending Right) beszedése és felosztása. A díj a magyar nyelven megjelent és a magyar nyilvános könyvtárakban haszonkölcsönzés útján terjesztett művek szerzőinek, fordítóinak, szerkesztőinek járna az adott művek kölcsönzési gyakorisága alapján elosztva.⁴¹ A jogdíjakat 2011. január 1-jétől gyűjtik, az első jogdíjfelosztásra pedig 2012-ben fog sor kerülni.⁴²

³⁹ <http://www.reprografia.hu/> utolsó látogatás: 2011. március 21.

⁴⁰ <http://www.maszre.hu/> utolsó látogatás: 2011. március 21.

⁴¹ <http://www.miszje.hu/> utolsó látogatás: 2011. március 21.

⁴² 2008. évi CXII. törvény 26. § (2) bek.

4. A magyar közös jogkezelés bemutatása

4.1 A közös jogkezelés fogalma

A közös jogkezelő szervezetek összeszerveződött szerzői vagy szomszédos jogi jogosultakból álló kollektívák, amelyek közvetítenek az egyes szerző (vagy szomszédos jogi jogosult) és a felhasználók között a rájuk bízott jogok (díjigények) érvényesítésében és hatékony ellenőrzésében. Ebből kifolyóan nyereség elérésére nem törekednek, csak kezelési költséget vonnak le, úgynevezett nonprofit szervezetek. A felhasználók számára gyakorlati hasznuk abban rejlik, hogy a jogkezelőtől a jogok mintegy csokorba kötve, egy kézről szerezhetők meg; megszervezik és hozzáférhetővé teszik a piacképes repertoárt.⁴³

A közös jogkezelő szervezetek tevékenysége egy-egy műtípus, teljesítményszéles teljes repertoárja együttes hasznosítási jogának gyakorlásából áll, jogok vagy díjigények formájában. A jogkezelők e jogok gyakorlásához megteremtik az egységes vagy általányszerű feltételeket. Saját nevükben járnak el, nem a képviselt nevében, eljárásuk tehát nem megbízotti, hanem egy igen sajátos törvényes képviselő. Mivel számos jogosultat és művet képviselnek, a jogosultak intézkedésenkénti utasítási és ellenőrzési joga igen korlátozott. A közös jogkezelők ezért intézkedéseikben, vagyongazdálkodóként messzemenő önállóságot élveznek. Az egyesület tagok általi ellenőrzése és elszámoltatása a tisztségviselők, döntéshozók megválasztása és beszámoltatása eszközével történik, valamint az egyesület írott szabályzatainak megalkotásával. A felhasználók jogosítása következképpen az egyedi jogosultak egyenkénti előzetes megkérdezése nélkül történik.

A közös jogkezelés csak egyes, elsősorban a tömeges felhasználás miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői és ahhoz kapcsolódó vagyoni jogok, azaz engedélyezési jogok és engedélyezés nélküli díjigények gyakorlásának módja. A személyhez fűződő jogok ugyanis mindig gyakorolhatók egyedileg.

A törvény által előírt – kötelező – közös jogkezelés bizonyos szempontból a szerzői és

---

⁴³ A szerzői jogi törvény magyarázata, CompLex Kiadó és Üzleti Tartalomsgazdálkodó Kft., 2006, 453. oldal

szomszédos jogok korlátozását jelenti, ámbár az az egyébként nagy valószínűséggel érvényesíthetetlen jogokat tartalommal tölti meg.

A magyar szerzői jogi törvény 85. §-ának (1) bekezdése szerint *„közös jogkezelésnek minősül a szerzői művekhez, az előadóművészi teljesítményekhez, a hangfelvételekhez, a sugárzott vagy vezetéken átvitt műsorokhoz, valamint a filmelőállítói és az adatbázis-előállítói teljesítményekhez kapcsolódó és a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői és szomszédos, illetve adatbázis-előállítói jogok érvényesítése a jogosultak által erre létrehozott szervezet útján, függetlenül attól, hogy azt a törvény írja elő vagy az a jogosultak elhatározásán alapul.”*

4.2 A közös jogkezelők csoportosítása nemzetközi összehasonlításban⁴⁴

A közös jogkezelők csoportosításánál irányadó legfontosabb szempontok lehetnek: az együttműködés szintje, a közös jogkezelés, mint joggyakorlási mód választhatósága, szempont lehet a jogok és a jogosultak körének kiterjedése, valamint a kollektív jogkezelő szabadsága a jogdíjak és a jogosítás feltételeinek megállapításában.

I. Az első szempont, **az együttműködés szintje szerint** elkülöníthető modellek:

- a) a képviselő kollektíve, a jogosítás egyénileg történik, a jogdíjak a jogosulthoz közvetlenül jutnak el (a színpadi művek jogainak „közös jogkezelése” esetében elterjedt)
- b) teljes körű közös jogkezelés, „csomagban” történő jogosítás, a jogdíjakat bizonyos szabályok szerint („korrekciókkal”) osztják fel a jogosultak között (zenei előadóművészek szomszédos jogainak kezelésénél fordul elő)
- c) a javadalmazáshoz való jog közös kezelése, a bevételeket nem osztják fel a jogosultak között (néhány reprográfiai és előadóművészi jogokat kezelő szervezet működik e metódus szerint)

---

⁴⁴ FICSOR Mihály: Collective Management of Copyright and Related Rights, WIPO, Geneva, 2002, 127-128. oldal tipizálásának alapulvételével

Magyarországon a bejegyzett közös jogkezelő szervezetek mindegyike a második kategóriába sorolható. A hazai jog szerint az első csoportba tartozó szervezet nem számít közös jogkezelőnek, a jogdíjakat pedig minden esetben felosztják a tagok között, az Sztj. 88. § (1) f) 5. pontja ugyanis úgy rendelkezik, hogy csak az az egyesület vehető a közös jogkezelést végző szervezetek nyilvántartásába, amelynek alapszabálya rendelkezik arról, hogy az egyesület indokolt kezelési költséggel csökkentett bevételét (az illetékes minisztérium által jóváhagyott) felosztási szabályzata alapján felosztja az érintett jogosultak között.

II. A jogosultak választási szabadságát szemügyre véve az alábbi csoportosítás tehető:

- a) a jogosultak szabadon választhatnak (vagy legalábbis nincs kötelező közös jogkezelés, még ha a jogosultaknak nincs is más reális választási lehetősége)
- b) jogszabály a jog gyakorlását közös jogkezeléshez köti (például magáncélú másolás esetén)
- c) jogszabály azt is kijelöli, hogy melyik szervezet foglalkozik a jogkezeléssel

A magyar szabályozás e kritérium alapján való tipologizálásához differenciálnunk kell az egyes műtípusok szerint. Az Sztj. ugyanis háromféle közös jogkezelést ismer: a kötelező jogkezelést, az önkéntesen kezdeményezett közös jogkezelést, valamint az Sztj. 2003. évi módosítása során egy harmadik típus is született, a jogszabály által előírt olyan közös jogkezelés, amiből a jogosultak megfelelő határidővel kiléphetnek.⁴⁵ Tehát különböző műtípusokra vonatkozóan ismerjük az a) és a b) kategóriát is. A legutolsó csoportról szólva, Magyarországon nincsen olyan jogszabály, amely közös jogkezelést kifejezetten egy konkrét egyesülethez dedikálna.

III. A képviselt jogok és jogosultak köre szerint:

- a) a közös jogkezelő szervezet csak a saját tagjait képviselheti
- b) jogszabály által meghatározott területen a szervezet a nem-tagok jogait is kezeli (kiterjesztett közös jogkezelés), de a nem-tagok bizonyos feltételekkel kiléphetnek az ilyen jogkezelésből
- c) kiterjesztett közös jogkezelés a kilépés lehetősége nélkül

---

⁴⁵ Lásd 4.3

Az Sztj. a 91. § (1) bekezdésében szabályozza a kiterjesztett közös jogkezelést, megszabva e tekintetben a képviselő személyi és tárgyi hatályát. Ha a közös jogkezelést végző egyesület valamely felhasználónak a felhasználást engedélyezi, illetve a felhasználóval szemben díjigényt érvényesít, a felhasználó jogosulttá válik a jogkezelő által képviselt összes jogosult azonos műfajú műveinek – azonos feltételek melletti – felhasználására. A felhasználó ezzel garanciát kap arra, hogy nem kell megvizsgálnia, hogy a jogosult, akinek művét, előadását vagy hangfelvételét felhasználni kívánja, tagja –e a közös jogkezelő egyesületnek. A kötelező közös jogkezelés eseteiben nem, de minden más esetben kizárja a kiterjesztett közös jogkezelést, ha az érintett jogosult írásbeli nyilatkozatában előzetesen tiltakozik ez ellen.⁴⁶ Hazánk tehát egyértelműen a második csoportba tartozik.

IV. A közös jogkezelő lehetősége a **jogdíjak és a jogosítás más feltételeinek szabad megállapítása szempontjából** pedig a következő típusokat figyelhetjük meg:

- a) megkötések nélkül folytathatnak tárgyalásokat; vita esetén bíróság vagy választottbíróság dönt
- b) a szervezet tárgyalhat a felhasználókkal, de a megállapodásban foglaltak csak akkor kerülhetnek alkalmazásra, ha azt egy felettes közigazgatási szerv jóváhagyja
- c) a jogdíjakat és az egyéb feltételeket jogszabály állapítja meg

A magyar szerzői jogi törvény alapján⁴⁷ a szerzői és szomszédos jogok kezelését végző egyesület maga állapítja meg a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit, ehhez azonban az igazságügyért felelős miniszter jóváhagyása szükséges, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala jóváhagyási eljárása után, annak javaslatára. A Hivatal az eljárás során véleményt kér a jelentős felhasználóktól és a felhasználók érdekképviseleti szervezeteitől. A megoldás tehát leginkább a második kategóriában vázolthoz hasonlít, bár a törvény szövege nem említi, hogy az egyesületnek a felhasználókkal tárgyalnia kellene, és „vétójog” sem illeti meg őket, az előzetes egyeztetési kötelezettség célja a döntéshez teljes körű információ beszerzése.⁴⁸

⁴⁶ A szerzői jogi törvény magyarázata, 478. oldal

⁴⁷ Sztj. 90. § (1)-(2)

⁴⁸ A szerzői jogi törvény magyarázata, 476. oldal

4.3 A közös jogkezelés típusai

Az Sztj. eredetileg csak a kötelező közös jogkezelést és az önkéntesen kezdeményezett, folytatott közös jogkezelést ismerte. A törvény 2003. évi módosítása⁴⁹ létrehozott egy harmadik típust: a jogszabály által előírt olyan közös jogkezelést, amelyből a jogosultak megfelelő határidővel kiléphetnek. A törvény miniszteri indoklása ezt a Berni Uniók Egyezmény, a TRIPS – egyezmény,⁵⁰ a WCT⁵¹ és az uniós közösségi joggal való harmonizáció megteremtésével indokolta.⁵²

4.3.1 A kötelező közös jogkezelés

A kötelező közös jogkezelést törvény rendeli el, nem függ a jogosult döntésétől. Ebből következően az nem vonható vissza a közös jogkezelő szervezettől, nem lehet abból kilépni. Ugyancsak ebből következik az, hogy a képviseleti jog kizárólagos.⁵³

Az Sztj. a következő törvényhelyeken írja elő a kötelező közös jogkezelést:

- A zeneszerzők és szövegírók a nem dramatikus *zeneművek*, illetve ezek részleteinek hangfelvételre *rögzítésének, többszörözésének, példányonkénti terjesztésének* engedélyezési jogait csak közös jogkezelő szervezetükön keresztül érvényesíthetik.⁵⁴
E tekintetben a jogkezelést az Artisjus végzi.

⁴⁹ 2003. évi CII. törvény

⁵⁰ Szellemi Tulajdon Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Egyezmény, kihirdette az 1998. évi IX. törvény

⁵¹ WIPO Szerzői Jogi Szerződés, 1996, megerősítette az 56/1998. (XI. 29.) Ogy. határozat

⁵² „A BUE 11. cikke (1) bekezdésének (i) pontja és 11ter cikke (1) bekezdésének (i) pontja kizárólagos jog biztosítását írja elő a nyilvános előadás esetében, anélkül, hogy módot adna e jog gyakorlásának feltételekhez való kötésére vagy korlátozására úgy, ahogy ezt például a 11bis cikk (2) bekezdése megteszi az ott szabályozott felhasználások tekintetében. Az a tény, hogy a 11bis cikk (2) bekezdéséhez fogható szabály nem található a BUE 11. és 11ter cikkében, aligha magyarázható mással, mint azzal, hogy a 11. és a 11ter cikkben szabályozott felhasználások esetében a BUE nem ad módot olyan feltételek előírására, amelyek a 11bis (2) cikke alapján megengedhetők. Különben a 11bis cikk (2) bekezdésére nem volna szükség.”

⁵³ A szerzői jogi törvény magyarázata, 461. oldal

⁵⁴ Sztj. 19. § (1) bek.

- A sugárzott és hang-, illetve képhordozón terjesztett művek, előadások és hangfelvételek magánmásolása miatti szerzői, előadóművészi és előállítói igények megfelelő díjazása iránt – az ún. *üres kazetta jogdíjak*.⁵⁵ Az Sztj. 35. §-ában fogalt feltételek és kivételek figyelembe vételével szerzői művek magáncélú felhasználása szabad felhasználásnak minősül, azaz nem köteles a szerzőtől engedélyt kérni vagy neki díjat fizetni. A magáncélú másolás azonban bizonyosan csökkenti a kereskedelmi forgalomban kapható művek iránti keresletet, ezzel a jogosultaknak jövedelmekiesést okozva. A szabad felhasználás általános feltétele, hogy nem károsíthatja indokolatlanul a szerzők jogos érdekeit [Sztj. 33. § (2) bek.]. Ezért vezette be a jogalkotó az ún. üres hordozó (kazetta) jogdíjat, amely az üres hordozók gyártóira, forgalmazóira – és ezzel közvetve ezek vásárlóira – hárítja a jogdíj átalányjellegű megfizetését, „azon vélelemmel élve, hogy a jogdíjköteles felhasználás – azaz a másolás – mindenképpen ezeken történik meg.”⁵⁶ A vélelem erősen vitatható, hiszen a szabad felhasználás lényege éppen hogy az, hogy nem jogdíjköteles tevékenység.

Az üres hordozó jogdíjakat valamennyi jogosulti csoport részére az Artisjus szedi be. Ezt követően az Artisjus a beszedett összeget a törvényben meghatározott vagy az érintett jogkezelő szervezetek megállapodásában rögzített arányok szerint szétosztja a különböző egyesületek között. Ez – a közös jogkezelők profilja alapján értelemszerűen az Artisjust, az MSZSZ-EJI-t, a MAHASZ-t, a Filmjust és a HUNGART-ot jelenti.

- *Reprográfiai díjigények* a szerzők és könyvkiadók javára.⁵⁷ A reprográfiai díj is a szabad felhasználással a szerzőknél okozott bevételkiesést hivatott kompenzálni. A törvény a jogdíjfizetésre kötelezettek két csoportját határozza meg: fizetni köteles a reprográfiai készülék gyártója illetve forgalmazója, valamint a reprográfiai készüléket ellenérték fejében üzemeltető is. A reprográfiai díjakat a Magyar Reprográfiai Szövetség szedi be.

⁵⁵ Sztj. 20. § és 73. § (3) bek.

⁵⁶ Az Sztj 20. § (1) kommentára

⁵⁷ Sztj. 21. §

- Kötelező közös jogkezelés körébe tartoznak a hangfelvételek bérbeadásának és nyilvános haszonkölcönzésének szerzői és előadóművészi engedélyezési jogai.⁵⁸ A gyakorlatban nem igazán fordul elő.⁵⁹
- Hangfelvétel és filmalkotás bérbeadása esetén, ha a bérbeadás jogát az előállítóra ruházták, a szerzőknek és előadóművészeknek járó megfelelő díjazás iránti igények.⁶⁰ A gyakorlatban még szintén nem fordult elő.
- Nem dramatikus *zenei és irodalmi művek* – a szakirodalmi művek és nagyobb terjedelmű nem színpadra szánt irodalmi művek (pl. regények) kivételével – földfelszíni és azzal együttes *műholdas sugárzása vagy vezetékes nyilvánosság*hoz közvetítése szerzői engedélyezési jogai.⁶¹ A jogkezelést az Artisjus végzi.
- *Hangfelvételek sugárzásáért*, a 26. § (8) bekezdésében szabályozott online-internetes felhasználást kivéve a *vezetékes nyilvánosság*hoz közvetítéséért, és *nyilvános előadásáért* a hangfelvétel-előállítókat és az előadóművészeket megillető megfelelő díjazás iránti igények.⁶² Az Artisjus által megállapodás alapján a felhasználásokért beszedett jogdíjak felosztásáról az MSZSZ-EJI és a MAHASZ állapodik meg. Eltérő megállapodás hiányában azonos arányban osztoznak.
- Sugárzott vagy vezetékes saját műsor egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbközvetítése miatti szerzői engedélyezési jogok, előadóművészi és hangfelvétel-és filmelőállítói díjigények (ún. *kábeltévé jogdíjak*).⁶³ A sugárzott művek továbbközvetítéssel létrejövő másodlagos felhasználása is jelentős piacot jelent, újabb közönség kap lehetőséget ezáltal a műélvezetre, így itt is indokolt a szerzői jog engedélyezése, illetőleg az ezzel járó díjigény. Nemzetközi viszonylatban a műhold útján történő sugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó

⁵⁸ Szt. 78. § (2) bek.

⁵⁹ A Szerzői jogi törvény magyarázata, 462. oldal

⁶⁰ Szt. 23. § (6) bek. És 73. § (3) bek.

⁶¹ Szt. 27. § (1) bek.

⁶² Szt. 77. §

⁶³ Szt. 28. §, 73. § (3) bek., 77. § (3) bek.

egyres szerzői és szomszédos jogi szabályok összehangolásáról szóló 93/89 sz. EK Irányelv 8. cikke 1. pontja előírta, hogy a tagállamok más tagállamokból eredő műsoroknak saját területükön történő vezetékes továbbközvetítése esetén a szerzőknek kizárólagos engedélyezési jogot kötelesek biztosítani. Az Szt. 28. § (2) bekezdése az EU csatlakozás óta ezt kifejezetten kimondja, eleget téve ezzel uniós kötelezettségünknek.

A jogdíjak beszedése belföldön minden esetben az Artisjus feladata, a jogosultak közötti felosztás és a külföldről való beszedés az Artisjus, a Filmjus, a HUNGART, az MSZSZ-EJI, és 2003 óta a MAHASZ feladata. A jogosultak köre csak ekkor bővült ki a hangfelvétel-előállítókkal, a WPPT⁶⁴ 15. cikke 1. bekezdése ugyanis kimondta, hogy az egyidejű vezetékes továbbközvetítésre tekintettel megállapított jogdíj mind az előadóművészeket, mind a hangfelvétel-előállítókat megilleti.

- Eredeti képző- és iparművészeti alkotások forgalmazása után a szerzőket megillető megfelelő díjazás iránti igény – *a követőjog*.⁶⁵ A francia impresszionisták alkotásaival kapcsolatban merült föl az a probléma, hogy a szerző által kényszerűségből alacsony áron eladott festmények később annak sokszorosáért cserélnek gazdát, azonban ebből a szerző vagy annak jogutódja már egyáltalán nem részesedett. Az ehhez hasonló értéknövekedési esetekre reagálva először Franciaországban született olyan törvény, amely az eredeti képzőművészeti alkotás előállítójának biztosította, hogy műve későbbi tulajdonátruházása esetén a vételárból részesedjék, így biztosítva, hogy műve sikerének ne csak a műkereskedő, hanem a művész is lássa hasznát. A követő jog jogintézményét a Berni Uniós Egyezménybe is beemelték annak 1948-as módosítása során, opcionális jelleggel, és oly módon, hogy az Egyezményhez tartozó országoknak a külföldi alkotók számára csak viszonyosság esetén kell biztosítaniuk ezt a jogot. A jog biztosítása tehát fakultatív volt, ezen kívül a díjak mértékét és beszedésének módozatait is az egyes országok nemzeti joga határozta meg. Ennek alapján elmondható, hogy az egyezmény egy kiüresedett követő jogot szabályozott, amely azon országok érdekét szolgálta, amelyek nem ismerték el ezen jogintézményt

---

⁶⁴ A WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése, 1996, kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény

⁶⁵ Szt. 70. §

és ahol a műkincsek értékesítésének piaca virágzott.⁶⁶ (A követő jogot például nem ismerte Nagy-Britannia, Írország, Svájc, Hollandia és Ausztria nemzeti joga)⁶⁷ Hazánk ekkor már régóta a Berni Uniós Egyezmény tagja,⁶⁸ s a jogalkotó úgy döntött, hogy a követő jog intézményét hazánkban be kívánja vezetni. Az 1978. évi 27. tvr-rel jelent meg a magyar jogrendszerben, közelebbről az akkor hatályos szerzői jogi törvényben. Az 1999-es új Sztj. hatálybalépését követően került elfogadásra az Európai Parlament és a Tanács 2001/84/EK irányelve az eredeti képzőművészeti alkotás szerzőjének javára szóló követő jogról (követő jogi irányelv), a magyar jog harmonizációja az Sztj. 2005. évi CVII. törvénnyel való módosításával valósult meg. A módosítás után immár egyértelmű, hogy a szabályozás hatálya kiterjed a szerző által eszközölt első átruházást követő visszterhes átruházásokra, azaz az első átruházást követően csak az ingyenes ügyletek (pl. ajándékozás) mentesek a díjfizetési kötelezettség alól. Az irányelvvel történő harmonizáció miatt került a törvénybe a díjazásról való lemondás jogának kifejezett kizárása is.

A követő joggal kapcsolatos közös jogkezeléssel járó feladatokat hazánkban a HUNGART látja el.

- Eredeti képző- és iparművészeti alkotások forgalmazása után a képzőművészek, iparművészek közösségi céljaira járó díj – az ún. *fizető köztulajdon*. A közzájon forgó francia megnevezéssel „domaine public payant”-t a követő jogi rendelkezésekkel egy időben, 1978-ban került be a magyar szerzői jogi szabályozásba. A jogintézmény létezését az teszi indokolttá, hogy az alkotások értéknövekedése gyakran csak a szerzői jogi védelem megszűnése után jelentkezik. Ildomos ebből az alkotóművészek közösségét részesíteni. Az így tételezett jogdíjat tehát nem az érintett mű szerzője illetve jogutódja kapja (ez a védelmi idő meghosszabbítását jelentené), hanem az alkotóművészek közössége az alkotótevékenység támogatására és az alkotóművészek szociális céljaira. Az említett feladatokat a HUNGART látja el, a hozzá átutalt járulékot pályázatok útján állítja az említett célok szolgálatába.

⁶⁶ KULCSÁR Eszter: A követő jog nemzetközi és európai uniós szabályozásának alakulása 1. rész: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2005, 3. szám, 27. o.

⁶⁷ KISS Tibor: A követő jog – Egy jogintézmény múltja, jelene és jövője a magyar szerzői jogban, Miskolci Jogi Szemle, 2007, 1. szám, 57. oldal

⁶⁸ Pontosabban 1909 óta

- A nyilvános *könyvtárakban* (haszon)kölcönözhető irodalmi művek és kottaként kiadott zeneművek szerzőit megillető jogdíj. Európai Bírósági döntésekből és tagállamok ellen indított köteleességszegési eljárásokból tanulva a jogalkotó 2008-ban úgy döntött, hogy szűkíti a könyvtárak szabad kölcsönzési jogát. A 2009-től csak egy törvénymellékletben⁶⁹ felsorolt országos szakkönyvtárak adhatják haszonkölcönbe az állományukban szereplő műveket, a szoftverek és az elektronikus adatbázisok kivételével. A 2011-től létező jogdíjat az éves állami költségvetésből biztosítják, és a könyvtárak adatszolgáltatása alapján a kölcsönzések száma alapján kerül felosztásra.⁷⁰ A feladatot a MISZJE látja el.

4.3.2 A kilépést engedő előírt közös jogkezelés – a kiterjesztett közös jogkezelés⁷¹

Ficsor Mihály írja, hogy a mai, kifejlett közös jogkezelési rendszerek egyik legfontosabb jellemzője, hogy a jogkezelők az egész világrepertoár tekintetében jogosíthatják a felhasználókat az általuk kezelt felhasználási mód felhasználására.⁷² Valójában az ilyen típusú jogosítás hiányában a közös jogkezelés előnyei egyáltalán nem vagy csak nagyon korlátozottan jelentkeznek. Még a kölcsönös képviseleti szerződések lehető legteljesebb rendszere esetében (mint például a zenei előadóművészi jogok) sem rendelkeznek a közös jogkezelők kifejezett felhatalmazással az egész világrepertoárra nézve, hiszen bizonyos országokban nincs olyan partnerszervezet, amelyikkel képviseleti szerződést lehetne kötni, illetve bizonyos alkotók visszavonják a képviseleti jogot a közös jogkezelőtől. Sok esetben a közös jogkezelés egész rendszerét aláásná, ha a jogkezelő szervezeteknek műről műre, alkotóról alkotóra egyenként azonosítaniuk kellene a repertoárjukat, vagy – még rosszabb-bizonyítaniuk kéne minden mű, teljesítmény és alkotó esetében jogkezelésük jogalapját. Ezért azt a közös jogkezelőt, amely a művek valóban kiterjedt körét képviseli, a kötelező

⁶⁹ A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. Törvény 3. sz. melléklete

⁷⁰ FALUDI Gábor: Recent Amendments of the Hungarian Copyright Act, in: Medien und Recht, 7. évf. 3-4. szám (2010), 105-106. oldal

⁷¹ Bár a két fogalom egymásnak elvileg nem szinonimája, nagyon szoros összefüggésük miatt indokolt egy fejezetben való tárgyalásuk

⁷² Dr. FICSOR Mihály: Collective Management of Copyright and Related Rights, WIPO, Geneva, 2002, 139-140. oldal

közös jogkezelés körében az adott felhasználás tekintetében az összes műre érvényes jogosítással kell felhatalmazni, ezt nevezzük kiterjesztett közös jogkezelésnek.

Kiterjesztett hatályú közös jogkezelésről tehát akkor beszélünk, ha egy jogkezelő jogosult valamely felhasználást engedélyezni, illetve díjigényt érvényesíteni, és ha ezt megteszi, akkor a felhasználó jogosulttá válik azonos feltételek mellett a közös jogkezelő által érintett valamennyi jogosult azonos műfajú művének felhasználására, akár tagja a jogosult a közös jogkezelő egyesületnek, akár nem.⁷³ A fogalom tehát egy – a jogosítást megkönnyítő – kvázi fikció létezésére utal, viszont szorosan összefügg egy jogtechnikai megoldással, amit kilépést engedő közös jogkezelésnek hívunk. A két elnevezés tárgya ugyan az, csak éppen annak két különböző aspektusát ragadja meg, ezért a gyakorlatban gyakran felcserélik őket.

Az előírt avagy másképpen kilépést engedő közös jogkezelés a kötelező jogkezeléshez hasonlóan szintén kizárólagos, ám a jogosultak megfelelő formaságok betartásával visszavonhatják a képviseleti jogot.

A kilépést megengedő közös jogkezelés törvényben tételezett esetei a következők:

- Nem dramatikus zeneművek és nem dramatikus rövidebb szépirodalmi művek *nyilvános előadásának szerzői engedélyezési jogai.*⁷⁴ A jogokat a kilépésig az Artisjus kezeli.
- Nem dramatikus zeneművek és nem dramatikus szépirodalmi művek földfelszínivel együttes *műholdas sugárzásának* és saját műsorral *vezetékes nyilvánossághoz közvetítésének szerzői engedélyezési jogai.*⁷⁵ Az e körből származó jogokat szintén az Artisjus kezeli.
- Nyilvánosság számára lehívással hozzáférhetővé tételre (*online felhasználásra*) vonatkozó előadóművészi és nem dramatikus zenei és rövidebb szépirodalmi művek

---

⁷³ A közös jogkezelők által alkalmazott jogdíjak szerepe az audiovizuális szektorban, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2007, 66. oldal

⁷⁴ Szt. 27. § (3) bek.

⁷⁵ Szt. 27. § (2)-(3) bek. és 26. § (7)

esetén a szerzői engedélyezési jogok.⁷⁶ Ezekben az esetekben Artisjus és az MSZSZ-EJI jár el.

- Előadás, illetve nem dramatikus zenemű sugárzás vagy a nyilvánossághoz átvitel céljára készült rögzítésének szomszédos jogi díjazási igényei, illetve szerzői engedélyezési jogai.⁷⁷ Hasonlóképpen az előző esethez ugyanaz a két szervezet jár el.

4.3.3 Önkéntes közös jogkezelés

Az Szt. 86. § (3) bekezdése lehetővé teszi, hogy a jogosultak az addig egyedileg gyakorolt jogukat önként közös jogkezelésbe vigyék. A közös jogkezelés csak ott gyakorolható, ahol annak hiányában az adott jog a jogosultak széles köre számára érvényesíthetetlen lenne; a szerzői ellenőrzést közvetlenül lehetővé tevő és közvetlen ártárgyalást jelentő egyedi szerződéskötési rendszer nem lenne elég hatékony.⁷⁸ A szerzői jogi törvény rendszerében az önkéntes alapon kezdeményezett és így nyilvántartásba vett jogkezelésnek jelentős hatásai vannak a kívülállókra is (ld. kiterjesztett közös jogkezelés), teljesülnie kell a 88. §-ban foglalt összes nyilvántartásba vételi követelménynek, valamint a jogosulti csoportonkénti és jogosultságonkénti egyetlen szervezet követelményének is.

Az önkéntes közös jogkezelés tehát a jogosultak elhatározásán alapul, megbízással vagy tagsági szerződés aláírásával jön létre. Ebből következik, hogy a megbízást vissza is lehet vonni, a közös jogkezelésből ki is lehet lépni. Az önkéntes közös jogkezelés eseteit ez évtől a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának Hivatalos Értesítőben közzétett nyilvántartásba vételi közleményei tartalmazzák, minden jogkezelő esetében külön-külön a jogszabály alapján ill. a jogosultak elhatározása alapján gyakorolt közös jogkezelésbe vett jogok, az Szt. megfelelő paragrafusainak megjelölésével.

⁷⁶ Szt. 27. § (3) és 74. § (2) bek.

⁷⁷ Szt. 19. §, 26. § (6) és 74. § (2) bek.

⁷⁸ 16/1999. NKÖM rendelet a szerzői és szomszédos jogok közös kezelését végző egyesületek nyilvántartásának szabályairól 2. §: „Ha a nyilvántartásba vételt kérő egyesület olyan szerzői vagy szomszédos jog közös kezelését kívánja végezni, amelynek közös kezelését az Szt. nem írja elő, a kérelemben meg kell jelölni azokat az okokat, amelyek miatt a közösen kezelni kívánt jogot az Szt. 85. §-ára figyelemmel a jogosultak nem tudják egyedileg gyakorolni.

4.4 Nyilvántartásba vétel

A közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásba vételének különös jelentősége van. Az Szjt. 86. § (1) bekezdése értelmében a közös jogkezelő szervezetnek biztosított jogokat jogszerűen csak az gyakorolhatja, illetve a terhükre rótt kötelezettségeket csak az a szervezet köteles teljesíteni, amelyiket az erre felhatalmazott hatóság (2011. január 1-je óta a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala) nyilvántartásba vett. A nyilvántartásba vétel indokolt a közös jogkezelők monopolhelyzete, sajátos törvényes képviselői pozíciója, valamint az általuk kezelt javak kulturális szerepe miatt. Hatékony, zavartalan, méltányos működésük biztosítása csak előzetes hatósági engedéllyel biztosítható.⁷⁹

Felmerülhet a kérdés, hogy vajon nem jelenti –e az egyesülési jog, mint alkotmányos alapjog sérelmét a jogkezelési tevékenység nyilvántartásba vételhez kötése, és a nyilvántartásba vétel bizonyos feltételektől függővé tétele. Mivel e jogszabály elvben semmilyen egyesületet nem zár el a közös jogkezelési tevékenység gyakorlásától, és kötelezettséget sem állapít meg semmilyen társadalmi szervezet számára címzetten, bárki szabadon gyakorolhatja egyesülési jogát ilyen céllal is, illetve bármely szervezet dönthet arról, hogy kíván –e közös jogkezelési tevékenységet végezni. A tevékenységre hatósági engedélyt viszont csak a részletes és nyilvános feltételeket teljesítő pályázók kapnak.

A törvény előírja, hogy a közös jogkezelők nyilvántartásába csak egyesület vehető fel. E szervezeti forma jellemző vonásai (az érintett jogosultak önkéntesen hozzák létre; tagsággal, önkormányzattal rendelkezik; elsődlegesen nonprofit jelleg) megfelelnek a közös jogkezelés tárgyaként kezelt jogok magánjogi, kulturális értékkel rendelkező természetének.

Egy közös jogkezelő létrehozásának első lépése tehát az egyesület bírósági bejegyzése. A Ptk. 62. § (1)-(2) bekezdése alapján egyesület csak magyarországi székhellyel jöhet létre, külföldi szervezet tehát nem végezhet Magyarországon közös jogkezelést. A Berni Uniós Egyezmény 5. cikk (1) bekezdése előírja a belföldiekkel azonos elbánást. A két szabály a látszat ellenére nincsen ellentmondásban, hiszen külföldi jogosultak beléphetnek magyarországi közös

---

⁷⁹ A szerzői jogi törvény magyarázata, 457. oldal

jogkezelő szervezetbe, illetve belföldiek is külföldi szervezet tagjaivá válhatnak.⁸⁰ A jogosultak ezek alapján nem szenvednek el semmiféle különbségtételt, az azonos elbánás elve megvalósul. Más kérdés, hogy a közös jogkezelő szervezetek tagsága az egész világon lényegében területi alapon áll össze, a külföldiek képviselete nagyrészt a kölcsönös képviseleti szerződések útján valósul meg.

A nyilvántartásba vétel garanciális előfeltételeit az Szjt. 88. § (1) bekezdése sorolja fel. Az egyesületnek működése alatt végig meg kell felelnie ezeknek a követelményeknek, ezt a 93. § (3) bekezdésében szabályozott felügyeleti intézkedések is biztosítják. A nyilvántartásba vételi feltételeknek együttesen és külön-külön is fenn kell állniuk. Megvalósulásuk mértéke persze egy-egy jogosulti csoportra és jogosultságra eltérő lehet; ha a nyilvántartásba vétel iránt több, egymással versengő kérelem van, azt az egyesületet kell kijelölni, amelyik a feltételeket összességében a legjobban tudja megvalósítani.⁸¹

A nyilvántartásba vételre irányuló eljárásra az államigazgatási eljárás általános szabályai szerint kerül sor.⁸² E szerint elsőfokon a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala jár el. Amennyiben döntésében a nyilvántartásba vételt megtagadja, a Ket. 109. § alapján nincs helye fellebbezésnek, a határozat bírósági felülvizsgálatára azonban van lehetőség. A nyilvántartásba vételről a Hivatal a Hivatalos Értesítőben való közzététel útján tájékoztat;⁸³ ezen aktus a jogszerű működés feltétele, egyúttal a felhasználók érdekeit is hatékonyan szolgálja.

4.4.1 A reprezentativitás

A 88. § (2) bekezdése megkívánja a reprezentativitást mind a jogosultak, mind a külföldi közös jogkezelők tekintetében. Az előbbire elsősorban a kiterjesztett közös jogkezelés miatt van szükség, az utóbbival pedig a külföldi szerzők és szomszédos jogi jogosultak közvetett képviselete valósul meg (a feljebb említett kölcsönös képviseleti szerződések útján). E

---

⁸⁰ Az Szjt. 88. § (1) bekezdése megköveteli az egyesület nyitottságát

⁸¹ Ilyen, az Szjt. 88. § (4) bekezdés szerinti „versenyre” a hazai közös jogkezelés történetében azonban még nem volt példa

⁸² A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. Törvény (Ket.) szerint

⁸³ Szjt. 89. § (3) bek.

szerezések létrejötte érdekében áll a felhasználóknak is, hiszen csak így válogathatnak a világrepertoár összes műve, teljesítménye közül. A fogyasztók fokozott igénye a külföldi művek élvezetére elsősorban a zenei ízlés nemzetközivé válásával és a médiaipar globalizálódásával magyarázható.

4.4.2 A felosztási szabályzat

A 88. § (1) bekezdés f) pont 5. alpontja a nyilvántartásba vétel feltételévé teszi, hogy a jogosultak között egyedi felosztás legyen, amelynek során nem lehet különbséget tenni az egyesület tagjai és nem-tagjai között. Ez a szabály párhuzamba állítható a 91. § (1) bekezdésével, amely a felhasználók érdekében szinte mindig a világrepertoár egészének felhasználására ad jogot, a szerződéses képviselőt a tényekre való tekintet nélkül mindig teljesnek tekinti.

A jogdíjfelosztás nem lehet önkényes, lehetőség szerint az egyes művek tényleges felhasználásához kell igazodnia a kifizetett jogdíjaknak. Több felhasználási módnál a felhasználások valós aránya azonban nem állapítható meg (pl. üres kazetta jogdíj).

A felosztási szabályzatoknak külföldre is kiható hatályuk van, amennyiben a felosztás a külföldi jogosultakat illető jogdíjak átutalása előtt megtörténik – márpedig általában akkor történik,⁸⁴ tehát a belföldön beszedett jogdíjakat alapvetően a külföldiek is a belföldi felosztási szabályzat alapján kapják. A hangfelvétel-előállítói, előadóművészi és irodalmi reprográfiai jogdíjak vonatkozásában azonban előfordul, hogy a kölcsönös képviselői szerződések alapján nem minden jogdíjat osztanak fel egyedi módon a jogosultak között, hanem a külföldieknek járó részt a két ország jogkezelői kölcsönösen visszatartják, és saját belföldi jogosultjaik között osztják fel.

---

⁸⁴ A közös jogkezelők által alkalmazott szerzői jogdíjak szerepe az audiovizuális szektorban, Szerk.: Dr. Kiss Marietta, Magyar Szabadalmi Hivatal, 2007, 161. lábjegyzet

4.4.3 A nyilvántartásból való törlés

A közös jogkezelő szervezet nyilvántartásból való törlésére akkor kerülhet sor, ha nem gondoskodik a Hivatal által adott határidőn belül a jogszabályoknak megfelelő működés helyreállításáról, vagy a törvényességi felügyeleti eljárás nem járt eredménnyel, vagy ha saját döntése alapján megszűnik. Az Szjt. 2009-es módosításáig a nyilvántartásból való törlés után több szempontból is nemkívánatos helyzet állt volna elő:⁸⁵ egyrészt a jogosultak kötelező közös jogkezelés körébe tartozó jogai képviselő nélkül maradtak volna, és ez nemzetközi jogi kötelezettségeink megszegését jelenthette, másrészt rendezetlen volt a törlés után keletkező jogdíjak sorsa is.

Az új 89/A. § lehetőség szerint mindkét problémát felszámolta. Mivel sem törvény, sem az SZTNH nem rendelheti el, hogy valamely egyesület végezzen közös jogkezelést, vagy hogy a jogosultak alakítsanak szervezetet erre a célra, az új paragrafus kétszintű ösztönzési rendszert alakított ki: a Hivatal a körülményeket figyelembe vevő – de legalább hat hónapos – határidő tűzésével felhívja a jogosultakat új jogkezelő nyilvántartásba vételének kezdeményezésére. Amennyiben ez határidőben megtörténik, az új közös jogkezelő szervezet osztja fel a korábbi közös jogkezelő szervezet díjszabása alapján a megszűnést követő időszakban beszedett díjat. Ha a jogosultak új jogkezelő bejegyzését nem kezdeményezik, előáll az a feljebb említett probléma, hogy az adott közös jogkezelési tevékenység gazdátlan maradna. Erre az esetre a törvény a jogosultak általi egyéni jogosítást írja elő.⁸⁶ Ha a jogosultak új egyesület nyilvántartásba vételét csak a kitűzött határidő után kezdeményezik (és a nyilvántartásba vétel eredményes), az átmeneti időszak alatt keletkezett díjakat egy, a miniszter által kijelölt másik közös jogkezelő osztja fel, míg ha a határidő előtt benyújtják a kérelmet, a jogdíjakat az új szervezet oszthatja fel.⁸⁷

---

⁸⁵ Ilyen helyzet nem fordult elő

⁸⁶ Szjt. 89/A. (3) bek.

⁸⁷ Szjt. 89/A. (2) bek.

4.4.4 A joghatályos teljesítés

A nyilvántartásba vételnek azért is van kitüntetett szerepe, mert ezen múlik, hogy a közös jogkezelőnek teljesített díjfizetés, megállapodás mindenkivel szemben hatályos –e. Ha mindez nyilvántartásba nem vett egyesület (vagy akár csak az adott felhasználási jog tekintetében nyilvántartásba nem vett egyesület) részére történik, az illető felhasználó kiteszi magát a kétszeres fizetés és a szerzői jogsértés egyéb következményeinek. Ellenben ha a felhasználó nyilvántartásba vett egyesületnek teljesít, mentesül mindenki más esetleges szerzői vagy szomszédos jogi vagyoni igényei alól.

Ez problémamentes a kötelező közös jogkezelés eseteiben, ilyenkor ugyanis a fel sem merülhet, hogy egyes jogosultak a közös jogkezelésen kívül maguk gyakorolják az engedélyezési jogokat. A kilépést engedő és az önkéntes közös jogkezelés eseteiben viszont előfordulhat, hogy egyes szerzői vagy szomszédos jogi jogosultak műveikre és teljesítményeikre a jogokat saját maguk gyakorolják. Ez esetben a nekik, ügynöküknek vagy képviselőjüknek teljesített fizetés természetesen joghatályos.

4.5 A közös jogkezelés felügyelete

A közös jogkezelő szervezetek állami felügyeletét szükségszerű monopolhelyzetük teszi indokolttá, bizonyos garanciák nélkül visszaélhetnének monopolhelyzetükkel. Ellenőrzésre szükség van mind a jogosultak és jogaik kezelését végző egyesület, mind a jogkezelők és a felhasználók relációjában. A szerzői jogi törvény 2011-től a közös jogkezelő egyesületek nyilvántartását végző Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához telepíti a felügyeleti jogkört, ezzel megszűnik a közös jogkezeléssel kapcsolatos állami feladatok szétaprózódottsága. E mellett az ügyészségnek általános törvényességi felügyeleti jogköre van, és szűk körben (az egyesületek bírósági bejegyzése, nyilvántartásból való törlése során) a bíróságnak is van ellenőrző szerepe. A felügyelet szabályai az Szjt.-ben és a Ket. általános részében található.

A felügyelet ellátásához szükség van az egyesület tevékenységének folyamatos nyomon követésére. A társadalmi szervezetekre vonatkozó általános szabályok nem teszik kötelezővé

az alapszabály és az egyéb belső szabályzatok módosításának nyilvántartásba vételét akkor, ha a módosítás nyilvántartásba veendő jogi tény nem érint.⁸⁸ Az Sztj. 93. § (2) bekezdése ezért kimondja, hogy a közös jogkezelőknek az egyesület alapszabályát, szervezeti és működési szabályzatát, felosztási szabályzatát, ügyintéző és képviseleti szerve tagjainak névsorát, éves beszámolóját valamint a külföldi jogkezelőkkel kötött kölcsönös képviseleti szerződéseit – és mindezeknek a módosításait meg kell küldeniük a felügyeleti szervnek. A Hivatal a felsorolt dokumentumokat rendszeresen továbbítani köteles az igazságügyért és a kultúráért felelős miniszternek (ez jelenleg a közigazgatási és igazságügyi miniszter valamint a nemzeti erőforrás miniszter).

A felügyelet körében a Hivatal azt ellenőrzi, hogy az egyesületnél a nyilvántartásba vétel feltételei (88. §) folyamatosan fennállnak –e, és hogy az alapszabály, a felosztási szabályzat és más belső szabályzat rendelkezései nem ütköznek –e szerzői jogi jogszabályokba.^{89 90} Ezt biztosítandó háromféle intézkedést tehet. A legenyhébb szankció az írásbeli figyelmeztetés, amelyben megfelelő határidő tűzésével felhívja a közös jogkezelő szervezetet a jogszerű működés helyreállítására. Következő szankcióként a Hivatal kezdeményezheti az ügyésznél törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatását.⁹¹ Egyesületek esetében az ügyész leggyakrabban alkalmazott intézkedése a felszólalás (törvénytörő gyakorlat vagy mulasztásban megnyilvánuló törvénytörés megszüntetése érdekében) valamint – a Hivatalhoz hasonlóan – a figyelmeztetés (jövőbeni törvénytörés veszélye esetén a törvénytörés elkerülése érdekében).⁹² Ha e két eszköz nem vezet eredményre, a legsúlyosabbra, – lévén hogy az egyesület konkrét intézkedéseinek, döntéseinek megváltoztatására nincs lehetőség, és az SZTNH felügyeleti jogköre csak a közös jogkezelői minőségre terjed ki – a közös jogkezelők nyilvántartásából való törlésre kerül sor.

Korábban problémaként merült fel, hogy amennyiben egy jogkezelési tevékenységet végző

⁸⁸ A szerzői jogi törvény magyarázata, 488. oldal

⁸⁹ Sztj. 93. § (1) bek.

⁹⁰ Az SZTNH-nak a Ket. szerinti hatósági ellenőrzés szabályai szerint az ellenőrzésről az egyesületet előzetesen tájékoztatnia kell; az ellenőrzés sikeres lefolytatásához szükséges helységbe beléphet; az iratokat megtekintheti; a szervezet képviselőjétől felvilágosítást kérhet; egyéb bizonyítást folytathat le.

⁹¹ 1972. évi V. törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről, 13-17/A. §

⁹² Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény értelmében, ha a szervezet működése másképp nem biztosítható, az ügyész a bírósághoz fordulhat annak érdekében, hogy az állítsa helyre a törvényes működést. A bíróság, ha a törvényes működés nem állítható helyre, akár a szervezet felosztatását is kimondhatja.

szervezetet töröltek volna a nyilvántartásból, az általa képviselt jogosultak „ellátatlanok” maradtak volna, amivel az érintetteken kívül nemzetközi szerzői jogi kötelezettségeink is sérültek volna. Az Sztj. 2009. február 1-én hatályba lépett módosítása oldotta meg a helyzetet, az új 89/A. § a nyilvántartásból való törlés esetén ösztönzi a jogosultakat új egyesület alapítására, és a jogdíjak felosztásának kérdését is rendezi.⁹³

Újdonság, hogy ez évtől a közös jogkezelőknek felügyeleti díjat kell fizetniük. A díj mértéke a szervezet előző évi jogdíjbevételeinek 0,3 %-a, és az SZTNH részére kell megfizetni. Részletes szabályait miniszteri rendelet állapítja meg.⁹⁴

4.6 Díjszabás és egyéb általános szerződési feltételek

4.6.1 A díjak mértéke

Világszerte különböznek az egyes országok jogdíj-tarifái, aminek az oka az eltérő hagyományokban, a sajátos helyi árviszonyokban, fogyasztói szokásokban és más helyi körülményekben keresendő. Mégis a szerzői jogban általánosan elfogadottá vált az ún. 10 százalékos elv, vagyis az a szabály, hogy a felhasználók a mű hasznosítása révén szerzett összes bevétel kb. 1/10 részéről kötelesek lemondani a szerzők és egyéb jogosultak javára. Nem védett mű felhasználása vagy vegyes (védett és nem védett művek) felhasználás esetén a tarifa csökken, illetve különböző kedvezmények léteznek. A hazai tarifaképzés két legfontosabb célkitűzése az inflációval megközelítőleg azonos mértékű díjemelkedés biztosítása, valamint figyelembe véve a felhasználók teherbíró képességét is, minél differenciáltabb, ezáltal igazságosabb tarifatáblázat kialakítása. Az utóbbi években külön szempont a technikai fejlődés műterjesztésre gyakorolt hatásának figyelembe vétele a jogdíjközlemények kidolgozása során. Ennek megfelelően például a vendéglátó üzletek zeneszolgáltatásáért fizetendő jogdíjak alapja egyrészt a település típusa, másrészt az üzlet

---

⁹³ A beszédett jogdíjakat vagy nyilvántartásba vett új szervezet, vagy a régi felosztási szabályzat alapján egy kijelölt közös jogkezelő osztja fel.

⁹⁴ 25/2010 (XII. 28.) KIM rendelet

kategóriája és nyitvatartási ideje. A nyilvánosan előadott (pl. koncert, rendezvények stb.) művek esetében a fizetendő jogdíj szinte minden esetben a realizált (jegy)bevétel összegéhez igazodik, de különféle mérséklésekre (pl. jótékony célú rendezvények) itt is mód van.⁹⁵ Az utóbbi időben, különösen az ún. magaskultúra, a klasszikus zenei koncertek piacán megfigyelhető a belépődíjak visszaszorulása és a szponzorálás elterjedése. Ez szükségessé tette a szponzorációs jellegű bevételek bevonását a jogdíjalap körébe. A speciális zenefelhasználásokra (pl. közlekedési eszközökön szolgáltatott zene, filmszínházak zeneszolgáltatása stb.) felhasználási körönként történik a díjmegállapítás. A rádió- vagy televízió-műsorok egyidejű változatlan átvitelét végző (kábel)szervezetek által fizetendő jogdíj Európában a legalacsonyabbak közé tartozik, de a kis műsorátvivő szervezetek tarifája ennél is alacsonyabb. A rádió- és televízió-szervezeteknek a műfelhasználásokért fizetendő, a költségvetési támogatásuk, előfizetői díjbevételük, továbbá reklám- és szponzorációs bevételeik meghatározott százalékához igazított jogdíj mértéke megfelel a nemzetközi ajánlásoknak. Az ún. mechanikai (hangfelvétel) többszörözési és a magáncélú másolásra tekintettel megállapított (üres kazetta) jogdíjakat a fogyasztói ár bizonyos százalékában kalkulálják vagy az árjegyzéki ár szerint számítják.

4.6.2 A díjszabás megalkotása

A közös jogkezelőknek monopolhelyzetük miatt – a nyilvántartásba vett szervezeten kívül az adott típusú felhasználásra általában mástól nem lehet jogot szerezni – a jogdíjak és egyéb feltételek Sztj. 90. § szerinti közzétételével valójában szerződéskötési kötelezettsége keletkezik minden olyan felhasználóval szemben, aki a közzétett feltételrendszert elfogadja. A szerzők és egyéb jogosultak szerződéskötési kötelezettségét némileg ellensúlyozza (és vice versa), hogy teljesítményeik felhasználásának árát maguk állapítják meg. A díjak és egyéb feltételek megállapításának ilyen egyoldalú módját az teszi indokolttá, hogy az alkotók saját magánjogi, vagyoni értékű jogukat (adott esetben szellemi „tulajdonukat”) hasznosítják, tehát a hatósági ármegállapítás elképzelhetetlen lenne, ugyanakkor a felhasználás tömeges jellege lehetetlenné teszi az egyenkénti áralkut.

A törvény a jogdíjak és egyéb feltételek megállapítása tekintetében ez évtől némileg

⁹⁵ CompLex DVD Jogtár vonatkozó kommentára

módosult,⁹⁶ a jóváhagyási eljárást a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala folytatja le. Fontos, hogy végső soron az igazságügyért felelős miniszter jóváhagyását kívánja meg, és a jelentős felhasználóknak és érdekképviselői szerveinek valamint a kultúráért felelős miniszternek véleményezési joga van. Véleményezési joga van ezen kívül néhány felhasználásra korlátozottan, konkrétan a sugárzás, kábeles közvetítés vagy forgalomba hozatal után a magánmásolásra tekintettel járó [20. § (1) bekezdés], a reprográfiai jogdíj [21. § (1) bekezdés első mondata] és lehívásos-internetes felhasználások [Szt. 26. § (8) bekezdés második mondat] tekintetében az informatikáért felelős miniszternek (jelenleg a nemzeti fejlesztési miniszter).

A törvény a 2009. február 1-én hatályba lépett módosítása előtt nem határozta meg, hogy ki minősül jelentős felhasználónak, és ez időnként zavarokat okozott az egyeztetési folyamat során. A felhasználói oldal azonban már akkor is igen szervezett volt, a problémás területeken létrehozták érdekképviselői szervezeteiket, amelyek részt vettek az – akkor még – minisztériumi egyeztetéseken, kihasználták médianyilvánosságukat, pereket indítottak, és beléptek az általuk képviselt felhasználók ellen indított perekbe.⁹⁷ A módosítással beiktatott 90. § (5)-(8) bekezdés körültekintően szabályozza a kérdést, ennek alapján az egyéb processzuális követelményektől eltekintve jelentős felhasználó az, akinek a jogkezelőnek az adott díjszabás alapján megfizetett összes jogdíj 10%-át, érdekképviselői szerv esetében tagjai által a jogdíjak 25%-át meghaladó befizetése volt. Ennek igazolása a közös jogkezelő szervezet feladata; a visszaélések elkerülése érdekében a nyilatkozat valóságtartalma a Hivatal felügyeleti jogkörének keretében ellenőrizendő.

4.6.3 A díjszabás megtámadása

A 90. § (1) bekezdés szerinti jogdíjszabás és egyéb felhasználási feltételek megállapítása az Szt. mögöttes jogszabálya, a Ptk. szerint általános szerződési feltételeknek minősül. A GK. 37. számú állásfoglalása⁹⁸ szerint az általános szerződési feltételek akkor válnak a szerződés részévé, ha azokat a másik fél kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta. Arra nézve,

⁹⁶ 2011. január 1. előtt a Magyar Szabadalmi Hivatal – az SZTNH elődje véleményezési joga mellett a kultúráért felelős miniszter hagyta jóvá a közös jogkezelő által javasolt szerződési feltételeket.

⁹⁷ PI. a Digitális Adathordozók Felhasználóinak Közhasznú Egyesülete, www.dafke.hu

⁹⁸ FB. 2.Gf.75.893/2001/11.

hogy a közös jogkezelő szerződési feltételei megtámadhatóak – az általános szerződési feltételek tisztességtelenségére hivatkozva,⁹⁹ a 2009. február 1-én hatályba lépő módosítás előtt megoszlottak a vélemények. A Magyar Szabadalmi Hivatal Összefoglaló tanulmányában az Szt. 90. § akkori (2) bekezdésére hivatkozott, amely szerint a díjszabás és az egyéb feltételek jóváhagyása csak az alkalmazás és a hivatalos lapban való közzététel feltétele, következésképpen nem zárja ki, illetve nem érinti más jogszabályok érvényesülését a jogdíjak és egyéb felhasználási módok tekintetében. Következtetésük szerint ezért nem volt kizárt a közös jogkezelő díjszabásának általános szerződési feltételként való megtámadása.¹⁰⁰ Ezzel ellentétes véleményre helyezkedtek „A szerzői jogi törvény magyarázata” című kézikönyv szerzői. A könyv a Ptk. 209. § (5) bekezdését citálta, amely szerint „Nem minősülhet tisztességtelennek a szerződési feltétel, ha azt jogszabály állapítja meg vagy jogszabály előírásainak megfelelően határozzák meg.” Márpedig a közös jogkezelők díjszabásaikat és egyéb szerződési feltételeiket az Szt. szabályainak megfelelően állapítják meg, (in concreto a 90. § alapján). A törvény indoklása e szabályhoz fűzte hozzá, hogy „A bíróság ugyanis nem lehet jogosult jogszabályok igazságosságának megítélésére, másfelől a szerződési jog körében a kógens szabályozás tipikusan a gyengébb fél védelmére épül, illetve a törvényhozó a diszpozitív szabályokat már eleve az egyensúlyteremtő igazság elvei alapján határozza meg.” Továbbá a díjszabások alapján kötött szerződések nyilvánvalóan nem minősülhetnek „fogyasztói szerződéseknek”, így azok külön szabályai sem jöhetnek itt szóba.¹⁰¹

Ezt a konfúz állapotot tette tehát egyértelművé a módosítás, hiszen az új 90/A. § újraszabályozza az igazságügyért felelős miniszter – most már a SZTNH jóváhagyásról szóló határozatának felülvizsgálatát. A szakasz (3) bekezdése¹⁰² ugyanis a díjszabások Ptk. 209. § (5) bekezdése alóli kivételét valósítja meg. A határozat felülvizsgálatát a Fővárosi Bíróság nemperes eljárásban végzi, az eljárásban a Pp. közigazgatási perekre vonatkozó szabályai alkalmazandók. A rosszhiszemű, visszaélés-jellegű keresetindítást több eszközzel is akadályozza a törvény: egyrészt kizárja a Hivatal határozata végrehajtásának

⁹⁹ Ptk. 209-209/B. §

¹⁰⁰ A közös jogkezelők által alkalmazott szerzői jogdíjak szerepe az audiovizuális szektorban, 71. oldal

¹⁰¹ A szerzői jogi törvény magyarázata, 475-476. oldal

¹⁰² „A szerződési feltételek tisztességtelensége miatti megtámadhatóság szempontjából a díjszabás nem minősül jogszabály által megállapítottnak, illetve olyannak, mint amelyet jogszabály előírásának megfelelően határoztak meg.”

felfüggesztését,¹⁰³ másrészt a keresetindítást biztosítékadáshoz köti, amely biztosíték a vitatott díjszabás alapján fizetendő jogdíjhoz, vagy annak meg nem fizetett részéhez igazodik. Ha a bíróság az SZTNH határozatának jogsértő voltát állapítja meg, a határozatot hatályon kívül helyezheti és a Hivatalt új eljárásra kötelezheti. A határozat módosítására nincs lehetősége. A határozat megsemmisítése esetén a közös jogkezelő a határozattal jóváhagyott díjszabás tételeit értelemszerűen nem érvényesítheti, ilyenkor az azt megelőző díjszabás alapján szedheti a jogdíjakat.¹⁰⁴

A díjszabásban foglalt árakat, feltételeket túlzónak érző felhasználónak azonban más fegyvert is adott kezébe a jogalkotó. A Tptv. szerinti gazdasági erőfölénnyel való visszaélést jelentheti ugyanis, ha a közös jogkezelő díjszabásaival „tiszteletlenül állapít meg eladási árakat”.¹⁰⁵ Az nem lehet kétséges, hogy a közös jogkezelők monopolhelyzetüknél fogva gazdasági erőfölényben vannak az érintett piacon. A Tptv. hatályát a közös jogkezelés tekintetében a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa is megállapította egy versenyjogi eljárásban.¹⁰⁶

A 90. § keretes két helyen, az (1) és a (11) bekezdésben is hangsúlyozza az egyenlő bánásmód kívánalmát.

4.7 A közös jogkezelők perlési képessége

Az Sztj. 92. § (1) bekezdése szerint a közös jogkezelő szervezet a felhasználás engedélyezése és a jogdíjigények érvényesítése során nem megbízottként vagy jogutódként, hanem a szerzői jog jogosultjaként jár el. Az Sztj. szerint a vagyoni jogok általában egyébként sem ruházhatóak át.¹⁰⁷ Az elemzett szakaszból következik, hogy a közös jogkezelő szervezet, ugyanúgy, mint a szerzői vagy szomszédos jog jogosultja, az Sztj. által szabályozott

¹⁰³ „A nemperes eljárásban a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 332. §-ának (3) és (4) bekezdése nem alkalmazható.”

¹⁰⁴ Sztj. 90/A. (2) bek.

¹⁰⁵ 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról, 21. § a) pont

¹⁰⁶ Vj-97/2004/37, Gazdasági Versenyhivatal - FILMJUS

¹⁰⁷ Sztj. 9. § (3) bek: „A vagyoni jogok - a (4)-(6) bekezdésekben foglaltak kivételével - nem ruházhatóak át, másként sem szállhatnak át és azokról lemondani sem lehet.”

valamennyi polgári jogi igényt támaszthatja,¹⁰⁸ illetve a bíróság ideiglenes intézkedését is kérheti.¹⁰⁹ Figyelemmel arra, hogy a szerzőt, illetve a kapcsolódó jogi jogosultakat a díjigényre korlátozott kizárólagos jogok esetében a díjigény is mint vagyoni jog illeti meg, az említett szabály a közös jogkezelő szervezet által kezelt kizárólagos engedélyezési jogok és díjigények megsértésére egyaránt vonatkozik.

A 2003. évi módosítás óta már nem szükséges más jogosult perben állása ahhoz, hogy a közös jogkezelést végző egyesület az igényét bíróság előtt érvényesítse. A jogkezelő perlési képességének feltétlen biztosítása azért szükséges, mert a közös jogkezelés minden formájában a jogkezelő végzi a felhasználás jogosítását, és áll közvetlen kapcsolatban a felhasználókkal. Nem szükséges, de gyakorlatilag lehetetlen is lenne, ha a törvény megkövetelné a végső jogosultak perben állását, hiszen személyük gyakran csak a jogdíjfelosztás után derül ki, valamint sok közöttük a külföldi.

A 92. § (2) bekezdés szerint a beszedett jogdíjakkal azok felosztásáig a közös jogkezelést végző egyesület rendelkezik. Érdeemes megemlíteni, hogy bizonyos jogdíjaknál¹¹⁰ célszerűségi szempontok miatt szerződés alapján az összes jogosult nevében egyetlen közös jogkezelő (az Artisjus) szedi be azokat, majd a szerződés alapján az ilyen címen beszedett jogdíjak bizonyos hányadát továbbutalja a többi jogkezelőnek. Ez esetben az egyesületek közötti felosztásig az Artisjus, utána a tagjaik közti felosztásig a közös jogkezelő rendelkezik a jogdíjakkal.

4.8 A felhasznált művek védettségének vélelme

Korábban csak a kötelező közös jogkezelés körébe tartozó művekre terjedt ki a vélelem,¹¹¹ a törvény 2003. évi módosítása viszont az addigra már kialakult bírói gyakorlatot¹¹² követve a közös jogkezelés összes típusára kiterjesztette. A vélelem elsősorban azt jelenti, hogy az

---

¹⁰⁸ Sztj. 94. §

¹⁰⁹ Sztj. 94/A. §

¹¹⁰ Pl. üres kazetta jogdíj

¹¹¹ Sztj. 92. § (3) bek.: „A közös jogkezelés körében - a mechanikai többszörözés engedélyezése (19. §) kivételével - az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell, hogy a felhasznált művek, illetve szomszédos jogi teljesítmények védelemben részesülnek.”

¹¹² Pl. Legf. Bír. Pfv. IV. 21. 942/2005/5

említett műveknél és teljesítményeknél vélelmezni kell, hogy a védelmi idő még nem telt el. Emellett azt is jelenti kiterjesztett értelmezéssel, hogy a felhasználás védett műveket és szomszédos jogi teljesítményeket érint. Természetesen a vélelem megdönthető, azaz bizonyítani lehet, hogy a védelmi idő már lejárt, a felhasználás szabad felhasználásnak minősül vagy, hogy az érintett mű vagy szomszédos jogi teljesítmény az Sztj. alapján nem védett mű.

A legtöbb közös jogkezelési jogdíj esetében azért lehet indokolt a vélelem felállítása, mert ezek átalánydíjak abban az értelemben, hogy mértékük megállapításánál eleve figyelembe veszik, hogy a felhasználásba már nem védett művek és teljesítmények is belekerülhetnek. A kivételként szereplő mechanikai többszörözésnél viszont azért nem lehet a vélelmet alkalmazni, mert a hangfelvétel-előállító művenként megjelölheti, hogy mit kíván többszörözni és terjeszteni, a hangfelvételenkénti engedélyezésnél pedig kialakult egy világszerte elfogadott gyakorlat, amely szerint a felvételen szereplő nem védett művekre jogdíjat nem kell fizetni. Így tehát teljesen világosan elkülöníthetők a védett művek a nem-védettektől.

4.9 A közös jogkezelő szervezet adatszolgáltatása

Az Sztj. 92. § (4) bekezdésben meghatározott adatszolgáltatási kötelezettség csak a jogosítást a felhasználó számára megkönnyítő adatokra vonatkozik, és csak egyedileg megjelölt művekre, teljesítményekre terjed ki. Ezt a kört nyilvánvalóan átlépné a közös jogkezelő, ha például egy szerző összes művének adatait adná ki, vagy valamely mű összes érdekeltjének jogosultsági arányát hozná a felhasználó tudomására. A jogkezelőnek ezen kívül adatszolgáltatási tevékenysége során mindvégig az adatvédelmi szabályoknak megfelelően kell eljárnia.

5. A digital rights management

A digitális világ a szerzői és szomszédos jogi jogosultak számára műveik előállítás, terjesztése, árpolitikájuk tekintetében új lehetőségeket nyitott meg, emellett azonban az interneten való jogosulatlan többszörözés és terjesztés jelentős bevételkiesést is okoz nekik. A technikai fejlődés – az ezirányú fejlesztések eredményeképpen – lehetőséget ad olyan megoldások használatára, amelyek segítségével a jogosultak könnyebben tudják kezelni a műveikkel kapcsolatos jogokat, illetve ellenőrizni azok felhasználását.

5.1 A DRM fogalma

A „digital rights management” fogalmára egyelőre nem született a szakirodalomban általánosan elfogadott definíció. A kifejezés egységes magyar fordításának hiánya szintén jól jelzi a terminológiai bizonytalanságot: a leggyakoribb digitális jogkezelés kifejezés mellett használatos még a digitális jogosultságkezelés és a digitális uralomgyakorlás is. Tóth Péter Benjámin például rámutat, hogy az úgynevezett DRM rendszerek funkciói nem esnek egybe a szerzői jogban hagyományosan a „jogkezelés” körébe sorolt eszközökkel. E rendszerek ugyanis biztosítani képesek bármilyen digitális tartalom feletti kontrollt, és e tartalmak bármilyen jellegű felhasználását meg lehet velük akadályozni.¹¹³

Egységes definíció tehát nem született, megállapíthatóak azonban azok a fő funkciók, amelyeket egy DRM-nek, mint az elektronikus kereskedelemre optimalizált komplex műszaki mechanizmusnak meg kell valósítania:¹¹⁴

1. Azonosítja a szellemi alkotásokat, az ezeken fennálló jogokat, az alkotókat, egyéb jogosultakat, amely esetben a DRM az igénybevevő szempontjából passzív szerepet tölt be, az azonosításnak ugyanis közvetlen hatása nincs a későbbi „hasznosításra”, akár felhasználásnak minősül az a szerzői jog szempontjából,

¹¹³ TÓTH Péter Benjámin: Digital Rights Management or Digital Content Control, http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=67

¹¹⁴ Dr. GYENGE Anikó – Dr. BÉKÉS Gergely: A Digital Rights Management szerzői jogi természetéről, in: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 1. (111.) évf. 1. szám, 2006. január, 42-43. old.

akár nem (ezt tekinthetjük digital rights managementnek, amelynek szerzői jogi megfelelője a jogkezelési adat);

2. A joggyakorlás, illetve annak korlátai, továbbá az ehhez kapcsolódó díjazási igénynek technikai úton történő érvényesítése, amely feladat ellátása az igénybevevő nézőpontjából aktív, hiszen annak közvetlen hatása van a tartalom „hasznosítására” (management of digital rights, ennek megfelelője a hatásos műszaki intézkedés).

5.2 A DRM jogi szabályozása

A DRM nem tekinthető szerzői jogi fogalomnak, hiszen ebben a formában a nemzetközi és közösségi jogi források normatív részében és a magyar szabályozásban sem szerepel, azonban a működéséhez szükséges szerzői jogi háló minden említett szinten megtalálható. A magyar szabályozás egyrészt a WIPO ún. internet-szerződése alapján, másrészt az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv (Infosoc – irányelv) alapján született.

A WIPO Szerzői Jogi Szerződése¹¹⁵ (WIPO Copyright Treaty, WCT), valamint a WIPO Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződése (WIPO Performances and Phonograms Treaty, WPPT) rendelkezései szólnak a hatásos műszaki intézkedésekről és a jogkezelési adatok védelméről.

5.1.1 Védelem a műszaki intézkedés megkerülésével szemben

A WTC 11. cikke¹¹⁶ és a WPPT 18. cikke¹¹⁷ kötelezi a részes tagállamokat, hogy a szerzők,

---

¹¹⁵ Mindkettőt kihirdette a 2004. évi XLIX- törvény

¹¹⁶ „A Szerződő Felek megfelelő jogi védelmet és hatékony jogorvoslatot biztosítanak azoknak a hatásos műszaki intézkedéseknek a megkerülése ellen, amelyeket a szerzők az e Szerződés, illetve a Berni Egyezmény értelmében biztosított jogaik gyakorlásával kapcsolatban alkalmaznak, és amelyek műveik tekintetében korlátozzák az érintett szerzők által nem engedélyezett, illetve a törvény által meg nem engedett cselekményeket.”

¹¹⁷ „A Szerződő Felek megfelelő jogi védelmet és hatékony jogérvényesítési eszközöket biztosítanak azoknak a hatásos műszaki intézkedéseknek a megkerülése ellen, amelyeket az előadóművészek, illetve a hangfelvétel-előállítók az e Szerződés értelmében biztosított jogaik gyakorlásával kapcsolatban

előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók számára biztosítsanak megfelelő jogi védelmet és adjanak kezükbe hatékony jogérvényesítési eszközöket az általuk a szerződések által elismert jogaik érvényre juttatásához alkalmazott műszaki intézkedések megkerülése ellen. A szerződések tehát megadják a lehetőséget a részes tagállamoknak, hogy a kijelölt kereteken belül saját megoldásokat fejlesszenek ki a DRM rendszerekre vonatkozóan. A szerződéseknek az Európai Unió, mint nemzetközi jogalany is része, az előírásnak pedig az InfoSoc-irányelv 6. cikkével¹¹⁸ tesz eleget. A magyar Szerzői Jogi Törvény 95. § - a pedig az Irányelv szinte mechanikus átültetése.

A technika gyors fejlődését figyelembe véve a jogalkotó a jogszabály időtállóságát technológia-semlegességgel biztosította: védendő műszaki intézkedéseket konkrétan nem sorol fel. Az Szjt. alkalmazásában műszaki intézkedésnek számít az az eszköz, alkatrész, technológiai eljárás vagy módszer, amely arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket megelőzze, megakadályozza.¹¹⁹

A jogszabály azonban nem minden műszaki intézkedést véd, csak azokat, amelyek határos intézkedéseknek minősülnek. Az Szjt. – az Infosoc-irányelv megoldását követve – részletesen szabályozza, hogy milyen intézkedéseket kell hatásosnak tekintenünk. E szerint a hatásosnak a jogosultaknak a mű felhasználásánál a hozzáférést ellenőrző vagy a védelmet nyújtó, a védelem céljának elérésére alkalmas intézkedés minősül.¹²⁰ Felmerül a kérdés, hogy ha egy műszaki intézkedés valóban hatásos, azaz megkerülhetetlen, akkor miért szükséges a megkerülését büntetni, hiszen ez az eset per definitionem nem is fordulhatna elő. Egy ilyen

---

alkalmaznak, és amelyek előadásai, illetve hangfelvételeik tekintetében korlátozzák az érintett előadók vagy hangfelvétel-előállítók által nem engedélyezett, illetve a törvény által meg nem engedett cselekményeket.”

¹¹⁸ A 6. cikk első két bekezdése: „(1) A tagállamok megfelelő jogi védelmet biztosítanak a hatásos műszaki intézkedések olyan megkerülése ellen, amelyet olyan személy hajt végre, aki tudja, vagy kellő gondosság mellett tudnia kellene, hogy cselekményének célja a műszaki intézkedés megkerülése.

(2) A tagállamok megfelelő jogi védelmet biztosítanak

a) a hatásos műszaki intézkedés megkerülése céljából kínált, reklámozott, illetve forgalmazott, vagy
 b) a hatásos műszaki intézkedés megkerülésén kívül számottevő gazdasági jelentőséggel vagy céllal nem rendelkező, vagy
 c) elsősorban a hatásos műszaki intézkedés megkerülésének lehetővé tétele, illetve megkönnyítése céljából tervezett, gyártott, átalakított, vagy szolgáltatott eszközök, termékek vagy alkatrészek, illetve ilyen tartalmú szolgáltatások előállítása, behozatala, terjesztése, eladása, bérbeadása, értékesítési vagy bérbeadási célú reklámozása, valamint kereskedelmi célú birtoklása ellen.”

¹¹⁹ Szjt. 95. § (3) bekezdés első mondat

¹²⁰ Szjt. 95- § (3) bekezdés második mondat

értelmezés mellékesen a jogszabály létezését tenné értelmetlenné. Nos, a védelem céljának elérésének kritériuma nem jelenti a megkerülhetetlenséget, inkább egy, az átlagos felhasználó számára igen nehezen legyőzhető akadályt. Meg kell még említeni, hogy a műszaki intézkedés csak akkor élvezhet védelmet, ha hatását rendeltetésszerű működése közben fejti ki. Ellenkező esetben ugyanis az intézkedés lehet hatékony, ugyanakkor nem társul mellé a jog által biztosított oltalom.¹²¹

Az Sztj. 95. § - ából kiviláglik, hogy a hatásos műszaki intézkedés alkalmazását a jog abban az esetben védi, ha azt a szerző vagy más jogosult helyezte el a művön.¹²² A valóságban viszont szinte soha nem a szerzők illetve az előadóművészek alkalmazzák a műszaki intézkedést, sokkal inkább a hangfelvétel előállítója, leggyakrabban pedig a nyilvánossághoz közvetítést, terjesztést végző szolgáltatónak van ilyen igénye. Ez azt jelenti, hogy a műszaki intézkedést csak a szerző hozzájárulásával és a felhasználási szerződésben foglaltaknak megfelelően alkalmazhatják.¹²³ A Békés Gergely – Gyenge Anikó szerzőpáros ezért egy olyan, a piac igényeihez jobban alkalmazkodó modellt javasol, amely szerint a felhasználási szerződés megkötése – ellenkező kikötés hiányában, vagy megdönthető vélelemként – a felhasználót jogosítaná fel a műszaki intézkedés alkalmazására. Ez a megoldás ugyanis utánamenne az utóbbi években elterjedt gyakorlatnak.

---

¹²¹ BÉKÉS – GYENGE 47. old.

¹²² Habár az kétségtelen, hogy a műszaki védelem alkalmazásáról való döntés illetve a megkerülés elleni fellépés a jelenlegi magyar szabályozás alapján a szerzőnek a mű feletti kizárólagos rendelkezési jogának a része, dogmatikai értelemben – minthogy nem jött létre új személyhez fűződő vagy vagyoni szerzői jog – nem minősül annak. Az Sztj. 9. § (1) bekezdése szerint a szerzői jog a személyhez fűződő és a vagyoni jogok összességéből áll. A személyhez fűződő jogoknak a törvényben nincs meghatározása, de az egyes jogokat a törvény II. fejezete részletesen tartalmazza, és ezek között a műszaki védelmet nem említi, a felsorolás pedig nem példálózó, hanem kizárólagos jellegű. Következésképpen a műszaki védelem alkalmazása nem sorolható a szerző személyhez fűződő jogai közé. A vagyoni jogok meghatározását a 16. § (1) bekezdése tartalmazza implicit módon: a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi vagy nem anyagi formában történő felhasználására és annak engedélyezésére vonatkozó kizárólagos jog. A műszaki intézkedés alkalmazása tehát a vagyoni jogok közé sem tartozhat, mivel önmagában nem valósít meg felhasználást.

¹²³ BÉKÉS – GYENGE: DRM 52-53. old.

5.1.2 Jogkezelési adatok

Amint a műszaki intézkedések megkerülése elleni védelemnél, úgy a jogkezelési adatok védelmének alapját is nemzetközi szerződések képezik. A WTC 12. cikke¹²⁴ a szerzők esetében, a WPPT 19. cikke hasonló szöveggel az előadóművészek és a hangfelvétel-előállítók vonatkozásában hozza létre a jogkezelési adat, mint a mű példányához kapcsolt adatösszesség védelmét. Ugyanúgy az Infosoc - irányelv vonatkozó rendelkezése¹²⁵ is irányadó.

Az ezek alapján született Szt. 96. § a szerzői jog megsértésének következményeit rendeli alkalmazni a mű jogosultjára és a felhasználás engedélyezésére vonatkozó adat eltávolításának vagy megváltoztatásának esetében. A szakasz – a WIPO szerződések és az Infosoc-irányelv kívánalmait meghaladóan – olyan szélesen vonja meg a jogkezelési adat fogalmának határát, hogy abba nem csak az elektronikus adatok tartoznak bele, hanem az adat formátumára és a műhöz kapcsolás megoldására tekintet nélkül minden jogkezelési adat védelemben részesül.

A jogkezelési adat védelme úgy tekinthető, mint amely az ún. névjogból nőtt ki (a névjog a szerző,¹²⁶ az előadóművész,¹²⁷ a hangfelvétel-előállító¹²⁸ és a rádió- és televízió-szervezet¹²⁹ azon joga, hogy saját minőségükben feltüntessék őket), de azon messze túlmutatva bármely vagyoni joggal bíró vagy bármely vagyoni jog tekintetében felhasználási engedéllyel

¹⁵ (1) A Szerződő Felek megfelelő és hatékony jogérvényesítési eszközöket biztosítanak minden olyan személy ellen, aki szándékosan elköveti az alábbi cselekmények valamelyikét, amelyről tudja, illetve a polgári jogi jogorvoslat szempontjából ésszerűen eljáró félként tudnia kellene, hogy az előidézi, lehetővé teszi, megkönnyíti vagy leplezi az e Szerződés, illetve a Berni Egyezmény alá tartozó valamely jog megsértését, nevezetesen:

(i) elektronikus jogkezelési adatot jogosulatlanul eltávolít vagy megváltoztat;

(ii) jogosulatlanul terjeszt, terjesztés céljából behoz, sugároz vagy a nyilvánossághoz másként közvetít jogosulatlanul műveket vagy művek olyan példányait, amelyekről tudja, hogy azokról a jogkezelési adatot jogosulatlanul eltávolították vagy azokon megváltoztatták.

(2) E cikk alkalmazásában „jogkezelési adat” minden olyan adat, amely a művet, a szerzőt, vagy a műre vonatkozó jogok más jogosultját azonosítja, vagy a felhasználás feltételeiről tájékoztat, ideértve az ilyen adatokat megjelenítő számokat vagy kódokat is, feltéve, hogy az adatot a mű példányához kapcsolják, illetve az a mű nyilvánosságához történő közvetítésével összefüggésben megjelenik.

¹²⁵ Infosoc-irányelv 7. cikk

¹²⁶ Szt. 12. §

¹²⁷ Szt. 75. §

¹²⁸ Szt. 79. §

¹²⁹ Szt. 80. §

rendelkező személyt megillet. A névjogi védelemben egyébként is részesülőkön felül (ezekben az esetekben egyébként is a szerzői jog megsértésének következményeit kell alkalmazni) a rendelkezés hatálya kiterjed azokra, akik a szerzői vagyoni jogot jogátszállás vagy jogátruházás alapján szerezték meg, kiterjed a közös jogkezelő szervezetekre,¹³⁰ és kiterjed a felhasználókra is.¹³¹

A jogszabály szövegébe egy további „duplafedelű” megoldás is került: az (1) bekezdésben szereplő „művek jogosulatlan terjesztése, terjesztés céljából történő behozatala, sugárzása vagy a nyilvánossághoz másként történő közvetítése” akkor is a szerzői jogba ütközik, ha nem távolították el, nem változtatták meg a jogkezelési adatot. A szankció szempontjából a különbség abban áll, hogy míg a művek jogosulatlan terjesztése és a többi említett cselekmény, mint a szerzői jog inherens részének megsértése esetében a szerzői jog megsértésének következményeit maguktól értetődően vonják maguk után, az (1) bekezdésben említett többi esetet (jogkezelési adat jogosulatlan eltávolítása vagy megváltoztatása) egy fikcióval élve szankcionálja a jogalkotó. A fikció – a műszaki intézkedések védelméről szóló szabályhoz hasonlóan – abban áll, hogy a törvény úgy tekinti a jogkezelési adat feltüntetését, mintha az is a szerzői jog része lenne.¹³²

5.3 A DRM rendszerekkel kapcsolatban felmerülő alapvető problémák

A DRM rendszerekkel kapcsolatosan leggyakrabban felmerülő egyik probléma, hogy a műszaki intézkedés *könnyen túlterjeszkedhet azon a mezsgyén, amit a jog egyébként a művei védelmében eljáró szerző számára kijelölt*. Így gátolhatja például a törvény alapján jogszerű szabad felhasználások érvényre jutását is, a védelmi idő lejárta után pedig a változatlanul működő műszaki intézkedés már jogszerűtlenné is válik. Az Infosoc-irányelv e kihívásra reagálva a 6. cikk (4) bekezdésében sorolja fel azokat a jogalkotó által társadalmi

---

¹³⁰ A közös jogkezelés körébe tartozó vagyoni jogok gyakorlása és bíróság előtti érvényesítése során, Szjt. 92. § (1) bek.

¹³¹ A Szerzői jogi törvény magyarázata, 583. old.

¹³² BÉKÉS – GYENGE: DRM 51. old.

szempontból kiemelkedően fontosnak tartott eseteket,¹³³ amelyekben a nemzeti jognak biztosítania kell a kivétel vagy korlátozás kedvezményezettje számára a kivétel vagy korlátozás kihasználásának eszközeit, amennyiben a kedvezményezett a védett műhöz vagy más teljesítményhez jogszerűen hozzáférhet. Az utolsó tagmondat nem lényegtelen, hiszen ez azt jelenti, hogy nem minden szabad felhasználásra feljogosított igényelheti automatikusan a hozzáférés lehetőségét, a lehetőség csak azok számára adott, akik jogszerű hozzáféréssel már rendelkeznek.¹³⁴

Az Sztj. eleget téve az átültetési kötelezettségnek hasonló kivételi rendszert állít fel¹³⁵ kimondva, hogy a műszaki intézkedés ellenére is biztosítani kell a magáncélú másolást. A törvény külön eljárást¹³⁶ hozott létre arra az esetre, ha a felek nem tudnának megállapodni a szabad felhasználás mikéntjében. Az eljárást a szerzői jogi szakértő testület tagjaiból létrehozott egyeztető testület folytatja le, ám ha megállapodás a testület közreműködésével sem jön létre, a szabad felhasználás kedvezményezettje végső soron bírósághoz is fordulhat a szabad felhasználás lehetővé tétele érdekében.

A DRM rendszerek másik neuralgikus pontja a *jogdíjak kérdése*. A DRM rendszerek megjelenésével ugyanis egyre könnyebb ellenőrizni, hogy az egyének pontosan milyen jogvédett műveket használnak fel, a jogosultak pedig egyéni felhasználási feltételeket és árat határozhatnak meg saját műveikkel kapcsolatban, és az őket megillető kompenzációhoz is közvetlenül hozzájuthatnak. Ha tehát feltételezzük azt e nem elképzelhetetlen helyzetet, hogy a digitális műszaki védelem általánosan elterjed, teljesen szükségtelessé és igazolhatatlanná válna a kötelező közös jogkezelés, természetesen, csak amennyiben e kijelentés értelmezési tartományát a digitális világra korlátozzuk.

---

¹³³ A kották kivételével a reprográfia, nyilvános könyvtárak, oktatási intézmények, múzeumok profitot közvetlenül sem termelő többszörözései, műsorsugárzó szervezetek saját műsorainak rögzítése, a közbiztonság érdekében és a közigazgatási, parlamenti vagy bírósági eljárásokkal kapcsolatos kivételek, az oktatási vagy tudományos célt szolgáló többszörözések valamint a fogyatékos személyek szabad felhasználása

¹³⁴ Ez praktikusán annyit jelent, hogy például egy iskola nem kapja meg ingyenesen az oktatásban felhasználandó másolásvédett DVD-t, hanem ha már megvette, és archiválás céljából nem tudja többszörözni, a jogalkotónak jogszabály alkotásával lehetővé kell tennie a jogszerű másolat elkészítését, akár a szerzőnek a műszaki intézkedés feloldására vagy eltávolítására kötelezésével

¹³⁵ A reprografiával végzett magáncélú másolás, átvétel tudományos vagy iskolai oktatási célokra, a könyvtár, levéltár, múzeum profitot nem termelő másolásai [Sztj. 35. § (4)], a rádió vagy televízió-szervezet saját műsorához jogszerűen felhasználható műről készített ideiglenes másolat [Sztj. 35. § (7)] valamint a fogyatékos személyek által ill. a bírósági, hatósági eljárásban történő felhasználások esetében

¹³⁶ Sztj. 105/A. §

Más oldalról közelítve: a közös jogkezelés és a műszaki intézkedések párhuzamosságának következménye lehet, hogy a felhasználó kétszer fizet azért, hogy magáncélú másolatot készíthessen egy alkotásról – egyszer a jogkezelő által a szerzőnek juttatott kompenzációval közvetetten, egyszer pedig a szerzőnek közvetlenül megfizetett díjjal.¹³⁷ A különböző műalkotások másolásvédett kiadása után tehát nem jár részesedés az üres hordozók után beszedett jogdíjakból. Az Szt. erre azt a megoldást választotta, hogy kimondja, hogy a magáncélú másolásokra tekintettel elosztott díjazásnál figyelembe kell venni, hogy a kiadott hordozón alkalmaztak –e valamely védelmi intézkedést vagy sem.¹³⁸

Látható, hogy a jogalkotó a joganyagot érő kihívásokra reagálva próbálja azt az újabb megoldásokra is alkalmazhatóvá tenni, a DRM rendszerek tekintetében – nagy vonalakban legalábbis – sikeresen.

---

¹³⁷ Prof. P.Bernt HUGENHOLTZ - Dr. Lucie GUIBAULT - Mr. Sjoerd van GEFFEN: The Future of Levies in the Digital Environment, <http://www.ivir.nl/publications/other/DRM&levies-report.pdf>

¹³⁸ Szt. 20. § (2) bekezdés

6. A Creative Commons

A szerzői jogi, ezen belül a közös jogkezelési rendszerek felépítményének ha nem is az alapjai rendültek meg a digitális forradalom beköszöntével, de tagadhatatlanul jelentős kihívásokkal kell szembenéznie a megváltozott technikai lehetőségek, felhasználói szokások és alkotási metódusok miatt. A Lawrence Lessig amerikai professzor által elindított Creative Commons mozgalom immár a világ számos országában indított el a szélesebb közvéleményt is megmozgató vitákat, azzal, hogy kritikai élel, de a szerzői jog keretein belül maradvá sokak szemében egyfajta alternatívát kínál a közös jogkezelés hagyományos működésével szemben, elsősorban szemléletbeli különbség, a megközelítési irány különbözősége miatt.

A már korábban is többször említett, technikai fejlődés okozta változások hozadéka, hogy nemcsak a digitális tartalmak előállítása, hanem azok másolása és megosztása is könnyűvé vált. Ennek következtében, míg a múltban a legtöbb ember a szerzői joggal csak elvétve került kapcsolatba, manapság mindenki találkozik vele, aki digitális tartalmakat használ. Az analóg korszak logikájára épülő szerzői jog sokak szerint nem tart lépést a cyberforradalommal. Catharina Maracke például rámutat, mennyire abszurd az, hogy amíg a digitális technológia a terjesztést és hozzáférést sokkal szélesebb körben teszi lehetővé, e hozzáférések gyakorlatilag főszabály szerint jogszerűtlennek minősülnek, hacsak valamely jogszabály kifejezetten lehetővé nem teszi a hozzáférést, avagy az illetékes jogosult kifejezetten engedélyt nem ad a felhasználásra.¹³⁹

A Creative Commons ezekre a kihívásokra adott a törvényhozáshoz képest gyors választ. Újdonsága abban rejlik, hogy a már sokszor látott „minden jog fenntartva” kiindulási alaphoz képest a „néhány jog fenntartva” elvének mentén működik, másképpen fogalmazva egy önkéntes alapon működő mechanizmust hoz létre, amely az alkotók kezébe opcionális eszközt ad, hogy azok jogosultságaikat tágabb keretek között választhassák ki és

---

¹³⁹ Catharina MARACKE: Cultural flat rate, digital libraries, Creative Commons – What role for collecting societies in the 21st century? In: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, International Teil, 59. évf. 8-9. szám (2010. szeptember)

rendszereshessék. Sikeressége¹⁴⁰ köszönhető annak, hogy az alkotók joggal számíthatnak az ilyen licenc feltételei mellett közzétett műveik nagyobb ismertségére a könnyebb terjeszthetőség miatt, a felhasználói oldal lelkesedése pedig az ingyen, könnyen átlátható feltételek mellett hozzáférhető, élvezhető és feldolgozható alkotások tömkelege okán alig szorul indoklásra. Mindemellett meg kell említeni a Creative Commons mozgalom által kifejtett sok országbeli tevékenységet (iCommons projekt – internationalization of Commons), amely az eredetileg az amerikai jogrendszerben, annak szellemiségében született licenszek más államok saját jogrendszeréhez való hozzáidomítását, azaz zökkenőmentesen alkalmazhatóvá tételét célozza. Az összehangolás szükségességét jól példázza, hogy a német jogban maga a CC licenc ajándékozási szerződésnek minősül, az angolszász jogban pedig jogi személy is lehet szerző.¹⁴¹

6.1 A Creative Commons licenc

A licencnek három rétege van: az ún. Commons Deed,¹⁴² ami egy, a laikusoknak szóló, a felhasználási feltételek lényegi elemeit tartalmazó kivonat, jogi jelentőséggel nem bír; az ún. Legal Code – Jogi Nyilatkozat,¹⁴³ ami egy jogi értelemben érvényes, bírósági úton kikényszeríthető szerződés, jobban mondva a jogosult által közzétett általános szerződési feltételeknek tekinthető. A harmadik réteg a gépi kód, a metaadatok, amelyek csak számítógépek (illetve programozók) számára értelmezhetők. Ez lényegében a jogosult által összeválogatott licencelemek digitális kóddá alakítása és a műhöz való hozzákapcsolása (ennyiben hasonlít a DRM- rendszerek megoldásához). A Commons Deed és a Legal Code a magyar szerzői jogi törvény értelmében jogkezelési adatnak minősül, hiszen „a jogosulttól származó olyan adat, amely a művet, a szerzőt, vagy a műre vonatkozó jogok más jogosultját azonosítja, vagy a felhasználás feltételeiről tájékoztat ... feltéve, hogy az adatokat a mű példányához kapcsolják, illetve a mű nyilvánosságához történő közvetítésével összefüggésben

¹⁴⁰ 2009-ben körülbelül 350 millió CC licenz alatt közzétett mű létezett, <http://creativecommons.org/about/history/>

¹⁴¹ PART Krisztina Katalin: A Creative Commons in: Infokommunikáció és jog, 2007. 2. szám, 53. oldal

¹⁴² Pl. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>, vagy <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>

¹⁴³ Magyar változat pl.: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/2.5/hu/legalcode>, angol változat pl.: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/legalcode>

jelenítik meg.”¹⁴⁴ Az idézett paragrafus alapján tehát a CC licencek szerzői jogi védelemben részesülnek, eltávolításukat, megváltoztatásukat a törvény szankcionálja.

A jogosultnak felhasználási engedély tartalmának összeállítása során négy kérdésre kell választ adnia; e négy kérdésre adott válaszai ún. „ikonokként” fognak megjelenni a potenciális felhasználók számára.

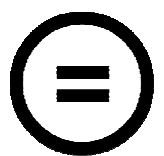

Az első a szerző megjelölésére vonatkozik (Attribution – „Jelöld meg!”), nevezetesen, hogy igényli –e a szerző ilyenként való feltüntetését.¹⁴⁵

Amennyiben a szerző kiválasztja ezt az elemet, voltaképpen nem történik más, mint hogy felhívja a figyelmet az Sztj. 12. §-a alapján egyébként is fennálló név feltüntetéséhez való jogára. Ez a jogfenntartás egyébként a CC licencek minimuma, nincs olyan licenc, amelyik ne tartalmazná ezt az elemet; egyébként ennek hiányában az összes többi is értelmét veszítené.¹⁴⁶

A második kérdés a nem-kereskedelmi célú felhasználás engedélyezésére vagy megtiltására vonatkozik (Noncommercial – „Ne add el!”). E feltétel szintén szoros kapcsolatban áll az Sztj.-vel. A kereskedelmi célú felhasználást a CC nem érinti, kereskedelmi forgalomba a mű a szerző külön engedélye nélkül értelemszerűen nem hozható. Az Sztj. 16. (4) bekezdése a díjazásról való lemondáshoz kifejezett nyilatkozatot kíván, nos, a CC licenc bizonyosan annak számít. A nem-kereskedelmi célú felhasználások engedélyezése esetében a felhasználó szabadon felhasználhatja a művet, pénzbevételeben azonban ehhez kapcsolódóan nem részesülhet.

A harmadik kérdés arra kérdez rá, hogy a jogosult engedélyezi –e műve átdolgozását, abból származékos művek létrehozását (No Derivative Works – „Ne változtasd!”). A szerzői jogi törvény vonatkozó szabálya¹⁴⁷ kimondja, hogy

¹⁴⁴ Sztj. 96. § (2)

¹⁴⁵ Csak a könnyebb érthetőség kedvéért egy példa: amennyiben a szerző/jogosult erre a kérdésre igennel felel, de az összes többi esetben nem él semmilyen fenntartással (pontosabban minden további jogáról lemond), úgy a mű szabadon többszörözhető, terjeszhető, megjeleníthető, előadható és átdolgozható, de csak az eredeti szerző nevének feltüntetésével.

¹⁴⁶ A magyar jogrend szerint a szerzőnek lehetősége van e jogról való lemondásra (Sztj. 12. § (3) bek.)

¹⁴⁷ Sztj. 29. §

műve átdolgozásának engedélyezése a szerző kizárólagos joga, tehát ismét már egy a hazai szerzői jogban ismert és szabályozott intézménybe botlottunk.

Ettől eltérő csak a negyedik kérdés, amely a feldolgozások és más felhasználások további sorsát kívánja befolyásolni: arra kérdez rá, hogy az alkotó kívánja –e, hogy művéből származó műveket is csak az általa használttal azonos licenc feltételeivel lehessen közzétenni (Share Alike – „Így add tovább!”).

6.2 Megjegyzések a CC licencekkel kapcsolatban

6.2.1 Ki a jogosult?

A Commons Deed kimondja, hogy a szerzői jogok tulajdonosának írásos engedélyével bármelyik feltételtől el lehet térni. Amint az fentebb érzékelhető volt, némi bizonytalanság mutatkozik abban, hogy ki adhat engedélyt a mű felhasználására. A Legal Code szerint ugyanis „jogosult az a magánszemély vagy jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki/amely a művet jelen licenc feltételei mellett közzéteszi.” Ez a magyar jogrend szerint nem lehet más, mint a szerzői vagyoni jogok jogosultja, de félreértésre ad lehetőséget, mert a Commons Deed szövegéből arra lehet következtetni, mintha a szerzői jogosulttól különböző személy is adhatna felhasználási engedélyt.¹⁴⁸ A Probléma a CC angolszász jogi gyökereire vezethető vissza, az USA jogrendszerében valóban van értelme megkülönböztetni az eredeti szerzőt,¹⁴⁹ aki a művet megalkotta, és a jogosultat.¹⁵⁰ A szerzői jog ott ugyanis nem feltétlenül a mű megalkotóját illeti, hanem jelentheti azt a személyt is, akinek a megbízásából a művet megalkották (work made for hire).¹⁵¹

¹⁴⁸ Dr. FALUDI Gábor észrevétele - A Creative Commons felhasználási engedély (CC-licenc) egyes jogi sajátosságai, Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről, szerk. Penyigey Krisztina, Sümeghy Pálné, Kiss Marietta, 2006, 138. oldal

¹⁴⁹ Original Author, Legal Code angol változat 1/e.

¹⁵⁰ Licensor, Legal Code angol változat 1/d.

¹⁵¹ Dr. FALUDI Gábor, ibid. 139. oldal

6.2.2 A jogszatosság

A Legal Code 5. pontja teljes, minden szerződésen vagy törvényen alapuló szavatossági igényre kiterjedő kizárást tartalmaz.¹⁵² Ez azt jelenti, hogy a kifejezett kizárás kiterjed a szerzői jogosultságra, azaz az engedélyező nem szavatol azért, hogy jogszerűen gyakorolja az engedélyezési jogokat, és arra sem vállal helytállást, hogy harmadik személy jogába nem ütközik az engedélyezett felhasználás.¹⁵³ Írásban ettől ugyan el lehet térni, és a rendelkezés azt is tartalmazza, hogy bizonyos jogrendszerek nem engedélyezik az ilyen teljeskörű kizárást, azonban ahol a kizárás nem tiltott, ott a szerző a szerzőtársa, a szerző örökösének örököstársa, a munkavállaló munkáltatója hozzájárulása nélkül is nyugodtan adhat CC licencet.

6.2.3 Az engedély visszavonhatósága

Mindenképpen figyelmet érdemel a CC licencek visszavonhatatlanságának problémája. A kérdés szinte minden, a témában született dolgozatban megemlíttetik: Tóth Péter Benjámint felháborodottan róttá föl, hogy a licenz visszavonhatatlansága miatt nem szerepel a mindenki által olvasott Commons Deed-ben, és hogy egyébként ezen kikötés miatt a CC licencek sokkal inkább lesznek kizsákmányoló jellegűek, mint a CC által kritizált globális médiabirodalmak kizárólagos szerződésai, és ott az alkotók legalább némi díjazásban részesülnek.¹⁵⁴ A Legal Code 3. pontjában valóban az szerepel, hogy „a Jogosult ezennel a Felhasználónak az egész világra kiterjedő, díjmentes, nem kizárólagos, folyamatos (az alkalmazandó szerzői jog szerinti védelmi idő teljes tartamára) felhasználási jogot biztosít...”, a 7. b) pont pedig megerősíti azt.¹⁵⁵ A licenc szövege alapján az engedélyt a jogosult csak akkor vonhatja vissza egyoldalúan, ha a felhasználó megsérti az engedély feltételeit.

¹⁵² „... a jogosult semmilyen garanciát nem vállal a művel kapcsolatban felmerülő bármely ... hibára, ideértve a címre, ... a jogszerűsége ... vonatkozó garanciát ...”

¹⁵³ FALUDI Gábor: *ibid.* 140. oldal

¹⁵⁴ TÓTH Péter Benjámint: Creative Humbug, http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=118 utolsó látogatás: 2011. március 21.

¹⁵⁵ „A fenti feltételek alapján az itt biztosított Licenc mindaddig érvényes, amíg az adott Műhöz kapcsolódó szerzői jogi védelem (copyright) fennáll. A fentiek csorbítása nélkül a Jogosult fenntartja magának a jogot a Mű eltérő licenc-feltételek mellett történő közreadására és a Mű terjesztésének megállítására, feltéve, hogy ezen döntése nem vezet jelen Licenc, illetve bármely más jelen Licencen alapuló Licenc visszavonásához.”

Mia Garlick Tóth kritikájára adott válaszában azt hangsúlyozza, hogy – szemben a hagyományos jogkezelési modellel – a Creative Commons által kínált felhasználási engedélyek csak egy-egy műre vonatkoznak, az alkotó egyedi döntésének értelmében. Egyáltalán nem érinti azonban az alkotó jelenben létező és a jövőben létrejövő műveit. Ez az egyediség lehetővé teszi az alkotók számára, hogy bármilyen elköteleződés nélkül egy alkotás CC alatti közzétételével kipróbálják annak előnyeit és hátrányait, ami óriási pozitívum a közös jogkezelőkhöz képest. Ezenkívül – folytatja – ha egy alkotást Creative Commons licenccel tesznek közzé, az nem zárja ki, hogy az adott művet más felhasználási feltételek mellett is közzétegyenek. A CC licenc nem exkluzív, ebből kifolyólag az alkotó olyan szerződést is köthet CC alatt megjelentetett művére, amelyből anyagi haszna származik.¹⁵⁶ Az első érvet illetően meg kell jegyezni, hogy a Creative Commons licenc egyszeri „kipróbálásának” lehetősége hiába adott a CC licenc oldaláról, ha az kötelező közös jogkezelés alá tartozó művet érint. Ez néhány évvel ezelőtt még megoldatlan problémát jelentett,¹⁵⁷ az iCommons projekt tevékenysége azonban tetten érhető például a CC licenc magyar változatának kiegészítésében,¹⁵⁸ ahol zeneművek vagy audiovizuális alkotások nyilvános (digitális) előadása, a mechanikai jogdíjak és a webcasting jogok tekintetében ezek kógens módon a kötelező közös jogkezelés körébe tartozása miatt a jogdíj szedése lehetőségének megállapítása, ezzel az Szjt.-vel való harmonizáció megteremtése megtörtént.¹⁵⁹

Az egyszer már CC felhasználási engedély útján kiadott művekre visszatérve hiába van meg az elvi lehetősége valakinek, hogy később más feltételeket is megállapíthasson alkotása felhasználására, ha az ingyenes CC licenc igen nagy valószínűséggel kedvezőbb lesz a felhasználóra nézve. Faludi Gábor felhívja a figyelmet a szerzői jog egyik fő céljára, ami – egyébként legszemléletesebben a követő jog kapcsán került kifejtésre – az, hogy az alkotó illetve a mű létrehozásába befektető a védelmi idő fennállása alatt folyamatosan részesülhessen a mű hasznosításának bevételeiből. A CC licenc azonban ezt a jogot

---

¹⁵⁶ Mia GARLICK: Creative Humbug? Bah the humbug, let's get creative! http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleid=124 utolsó látogatás: 2011. március 21.

¹⁵⁷ lsd. Catharina MARACKE: Cultural flat rate, digital libraries, Creative Commons...

¹⁵⁸ Legal Code magyar változat, <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/hu/legalcode>, 3. pont e) és f) bek.

¹⁵⁹ Az angol változat általános szinten – kötelező (non waivable compulsory license schemes), kilépést engedő (waivable compulsory license schemes) és önkéntes (voluntary l. s.) közös jogkezelés esetére is rendelkezve teszi az engedélyt átültetés nélkül is alkalmazhatóvá

gazdaságilag gyakorlatilag kiüresíti.¹⁶⁰

Olybá tűnik, hogy a nemzetközi szintéren zajló vita Dudás Ágnes kivételével¹⁶¹ elterelte a témával foglalkozó magyar szakértők figyelmét egy fontos tényről. A felhasználási szerződés hiába zárja ki a visszavonás lehetőségét, ha a törvény máshogy rendelkezik: „A szerző alapos okból, írásban visszavonhatja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, a már nyilvánosságra hozott művének további felhasználását pedig megtilthatja; köteles azonban a nyilatkozat időpontjáig felmerült kárt megtéríteni.”¹⁶² A CC ingyenességére való tekintettel nem valószínű, hogy az engedély visszavonása jelentős kárt okozna, a jogot viszont online környezetben egyáltalán nem könnyű – ha nem lehetetlen gyakorolni. Az alkotó ugyanis nem tudhatja, hogy kik voltak azok a felhasználók, akik letöltötték a művét, így írásban sem tud velük kapcsolatba lépni. E mellett eltörpül az a kérdés, hogy alapos oknak tekinthető –e az, hogy az alkotó meggondolta magát.

---

¹⁶⁰ FALUDI Gábor: *ibid.* 145. oldal

¹⁶¹ DUDÁS Ágnes: Creative Commons – közjó vagy közellenség? in: *Infokommunikáció és jog*, 3. évf. 1. szám (2006. január), 7. oldal

¹⁶² Szjt. 11. §

7. Közös jogkezelés az Európai Unióban

Eddig a magyar szerzői jog, a közös jogkezelés tárgyalása során csak érintőlegesen szóltam európai uniós eredetű jogforrásokról, ám ez nem véletlen. A legfontosabb oka az, hogy a jogterületet érintő közösségi joganyag mennyisége nem számottevő. A közös jogkezelő szervezetekre vonatkozó legátfogóbb szabályozás az ún. műholdas irányelvben található,¹⁶³ ezen kívül vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz a bérlet-irányelv,¹⁶⁴ az Infosoc-irányelv,¹⁶⁵ és a követő jogi irányelv,¹⁶⁶ ám a jogterületet érintő szabályok zöme Európa-szerte tagállami szinten, fragmentáltan található. Az utóbbi évek során viszont felerősödtek a viták a közös jogkezelő szervezetekre vonatkozó átfogó, közösségi szintű harmonizált szabályozás szükségességéről, a jogi szabályozás módjáról, és e viták gyújtópontjában a közös jogkezelés és a közösségi versenyjog kapcsolata áll. A kilátásban lévő változások és következményei olyan súlyosak lehetnek, amely – ugyan a közös jogkezelésnek csak egy egyre fontosabbá váló részterületén – igencsak felforgathatja annak az elmúlt száz évben kialakult rendszerét. A változások motorja az Európai Bizottság, eszközéül pedig mind a szabályalkotást, mind eseti döntési politikáját felhasználja. A jelenlegi folyamatok teljesebb megértéshez a múlt vázlatos áttekintése is szükséges.

7.1 A közös jogkezelésre vonatkozó uniós dokumentumok

A Bizottság által *1988-ban és 1991-ben kiadott zöld könyvek*¹⁶⁷ alapján az Európai Közösség a szerzői jog bizonyos részterületeit harmonizálta és ez érintett bizonyos közös jogkezeléssel kapcsolatos szabályokat is, ám önálló közösségi norma megalkotására e témában nem került

¹⁶³ A műholdas műsorsugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokra vonatkozó egyes jogszabályok összehangolásáról szóló, 1993. szeptember 27-i 93/83/EGK tanácsi irányelv 5. cikk (3) és (4) bekezdés

¹⁶⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról 5. cikk (3) és (4) bekezdés

¹⁶⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (17), (18) és (26) preambulumbekendés

¹⁶⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/84/EK irányelve (2001. szeptember 27.) az eredeti műalkotás szerzőjét megillető követő jogról (28) preambulumbekendés és a 6. cikk (2) bekezdés

¹⁶⁷ Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action COM(88) 172 final, 7 June 1988; Follow-up to the Green Paper, Working programme of the Commission in the field of copyright and neighbouring rights COM(90) 584 final, 17 January 1991

sor. Az 1995-ben közzétett *információs társadalom szerzői jogával foglalkozó zöld könyv*,¹⁶⁸ majd széleskörű konzultációt követően annak következtetéseit összefoglaló *'96-os folytatás*¹⁶⁹ a közös jogkezelő szervezetek jogállásának közösségi szinten való rendezését tartotta szükségesnek, különös tekintettel a díjszabásra, a felügyeleti mechanizmusra és a versenyjogi szabályok alkalmazására. A közösségi szintű szabályozás szükségességében az évtized végére szakmai konferenciákon is egyetértés alakult ki, elsősorban a jobb áttekinthetőséget szem előtt tartva.¹⁷⁰

2003-ban látott napvilágot az *Európai Parlament Jogi Ügyek és Belső Piac bizottságai által készített jelentés*,¹⁷¹ amely tartalmazott egy tervezett *EP állásfoglalást*¹⁷² is. A jelentés oly mértékűnek értékeli a közös jogkezelőkre vonatkozó nemzeti szabályozások közötti különbséget, amely már igazolja a közösségi beavatkozást. Figyelemre méltó, hogy már ez a dokumentum is említést tesz a kölcsönös képviselői szerződésekről: ezeket a bírói gyakorlat jogszerűnek elismerte, feltéve, hogy nem ellentétesek a versenyjog szabályaival.¹⁷³ Ugyanott a közös jogkezelők közötti együttműködés szükségességét hangsúlyozza.¹⁷⁴ A jogok egyszerű, gyors megszerzése mindenkinek érdeke, és a versenyjog alkalmazását a joggal való visszaélés eseteire kell korlátozni. A jelentés kiemeli, hogy az új szabályozás során a közös jogkezelők szerepe a vagyonkezelő – „trustee”-é kell, hogy legyen, és figyelembe kell venni kulturális szerepüket csakúgy, mint a tagállamok közötti kulturális sokszínűség megőrzését.

Az Európai Bizottság 2004-ben adta ki *„A szerzői és kapcsolódó jogi jogkezelés a Belső Piacban” című közleményt*,¹⁷⁵ amely szintén a jogszabállyal való beavatkozás mellett érvelt. A dokumentum hangsúlyos eleme az online jogosítás, amely közösségi szinten valósulna meg.

¹⁶⁸ Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society COM(95) 382 final, 19 July 1995

¹⁶⁹ Follow-up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society COM(96) 568 final, 11 November 1996

¹⁷⁰ A közös jogkezelők által alkalmazott szerzői jogdíjak szerepe az audiovizuális szektorban, összefoglaló tanulmány, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2007, 46. oldal

¹⁷¹ Report on a Community framework for collecting societies for author's rights (2002/2274 (INI)). Final A5-0478/2003, 11 December 2003.

¹⁷² Draft European Parliament Resolution on a Community framework for collecting societies for authors' rights, 2002/2274 (INI)

¹⁷³ Report A5-0478/2003 final, 41. pont

¹⁷⁴ U. o. 39-40. pont

¹⁷⁵ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee: The Management of Copyright and Related Rights in the Internal Market – COM(2004) 261 final

Erre különböző jogtechnikai opciókat vázol fel, lényegük, hogy az egész Európai Közösségre kiterjedően egy közös jogkezelő szervezet egyetlen ügylet keretében engedélyezze a felhasználást. A Bizottság ekkor még elismeri az egyablakos ügyintézés (one-stop-shop)¹⁷⁶ fontosságát, lévén az a jogosultak és a felhasználók számára is jelentős előnyt biztosít, veszélyeztetni ezért nem szabad. Ezt a nézetét egy éven belül revideálta, amint azt rögtön láthatjuk.

A közlemény elképzeléseinek meghaladását jelentette a Bizottság 2005-ben kiadott munkaanyaga, amelynek címe „*Tanulmány a szerzői jog határokon átívelő kezelésére vonatkozó közösségi kezdeményezésekről*”.¹⁷⁷ Ez a munkaanyag azért kiemelkedő jelentőségű, mert a Bizottság ebben hozta nyilvánosságra először a közös jogkezelés optimális modelljére vonatkozó megváltozott elképzeléseit. Hangsúlyos eleme, hogy az európai online zenei piac a jóval fejlettebb amerikaival összehasonlítva azért van lemaradásban, mert hiányoznak a multi-territoriális engedélyek. Ennek érdekében szükség van a közösségi fellépésre.¹⁷⁸ A Bizottság által kiindulásnak tekintett Egyesült Államokban csak három közös jogkezelőtől kell engedélyt kérni a teljes zenei világrepertoár használatához – szemben Európával, ahol ahhoz, hogy az engedély az EU összes országára szóljon, legalább annyi különböző jogkezelővel kell ezt megtenni, ahány tagország van. A két piac összehasonlítása azonban sántít, hiszen egyenlőségjelet tesz a nyelvi, kulturális és szerzői jogi szempontból egységes USA és a mindegyik szempontból széttagolt EU közé.¹⁷⁹

A tanulmány három opciót vázolt fel az online zeneszolgáltatások szabályozásának jövőjére nézve:

- 1) A be nem avatkozás, ami a nemzeti közös jogkezelők közötti kölcsönös képviselési szerződések jelenlegi rendszerének fenntartása.
- 2) A kölcsönös képviselési megbízásokból törölnék a területi korlátozásokat, azaz valamennyi közös jogkezelő egész Európára kiterjedő, a teljes repertoárt felölelő

¹⁷⁶ A felhasználóknak egy országra, egy műtípusra nézve egyetlen közös jogkezelővel kell kapcsolatba lépniük

¹⁷⁷ Commission Staff Working Document. Study on a Community Initiative on the Cross-Border Collective Management of Copyright, http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/management/study-collectivemgmt_en.pdf,

¹⁷⁸ Study 6. pont

¹⁷⁹ Dr. GYERTYÁNFY Péter: Tévúton az európai zenei közös jogkezelés? In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. évfolyam 6. szám (2009. december), 16. oldal

engedélyeket adna. Ez a jogkezelők korlátlan versenyét jelentené a felhasználók kegyeiért.

- 3) A jogkezelők közti szabad választás. A jogkezelő, amit a jogosultak kiválasztanak, egész Európára nézve kezeli a jogait, és az engedélyek kiadását kizárólag ettől a jogkezelőtől lehet kérni. Ebben a megoldásban a jogkezelők a jogosultak kegyeiért versengenek.¹⁸⁰

Az első két lehetőséget a Bizottság nem tartotta megvalósíthatónak, a továbbiakban a hármas opciót favorizálta. Ez alapján tehát egy-egy közös jogkezelő szervezet a felhasználók felé nem nyújt teljes világrepertoárt, hanem csak a jogkezelőt önszántukból választó jogosultaktól szerzett megbízásokat kezelheti. A Bizottság szerint a megoldás különösen azon jogosultak számára kedvező, akiknek műveit az egész közösségben felhasználják, de a közvetlen tagságon alapuló elkötelezettség a külföldi képviselők felé is hatékonyabbá teszi a jogkezelést. A tanulmány számol azzal, hogy megvalósulása eredményeként a felhasználóknak az egész Unió területére kiterjedő felhasználási engedélyt a kialakuló három-négy megerősödő, „powerful” közös jogkezelőtől kellene megszerezniük.¹⁸¹ Értelemszerűen így történne ez azokban az esetekben is, amikor egy helyi felhasználó a saját állam területén megvalósuló felhasználáshoz kíván engedélyt szerezni. (Faludi Gábor jegyzi meg ezzel kapcsolatosan, hogy egy ilyen helyi szolgáltatás engedélyezése semmiképpen nem lehet olcsóbb, egyszerűbb, átláthatóbb, ha egy „nemzetközi központból” történik, ha figyelembe vesszük a rengeteg helyi vonatkozást: a tárgyalás és a szerződés nyelvét, az alkalmazandó jogot, az esetleges jogérvényesítést, az adatok ellenőrzését stb.)¹⁸²

Három hónappal a munkaanyag kibocsátása után a Bizottság közzétette az *Online Ajánlást*,¹⁸³ ami gyakorlatilag a fentebb tárgyalt 3. opciót öntötte jogi formába. Ugyan az ajánlásnak nincs kötelező ereje, de közvetetten erősen befolyásolja az életviszonyokat („soft law”). Erre jó példa, hogy a legnagyobb amerikai zeneműkiadók az ajánlás nyomán

¹⁸⁰ Study 34-36. pont

¹⁸¹ Egyébként a német GEMA, a francia SACEM és a brit MCPS/PRS szervezeteknek a kisebb államok jogkezelői rovására történő megerősödésére lehetne számítani

¹⁸² Faludi Gábor: A szerzői közös jogkezelés szabályozási környezetének változásai, in: Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól, Szent István Társulat, Budapest, 2009, 83. oldal

¹⁸³ A Bizottság 2005/737/EK ajánlása (2005. május 18.) a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről

visszavonták az amerikai zenei repertoár „online mechanikai jogait” a kontinentális európai közös jogkezelőktől.¹⁸⁴

Az Ajánlás kibocsátása előtt a Bizottság nem konzultált sem a Tanáccsal, sem az Európai Parlamenttel, így nem csoda, ha a Parlament a 2007-ben elfogadott *Lévai-jelentésben*¹⁸⁵ erős kritikával illette mind a kibocsátás módját, mind annak tartalmát tekintve. A jelentésben a Parlament kifogásolja, hogy egy olyan fontos területet, mint a közös jogkezelés, nem a „soft law” segítségével, hanem irányelvben kellene rendezni, biztosítva ezzel a jogalkotásra előírt demokratikus szabályok betartását. A leendő irányelvnek nem szabad veszélyeztetnie a piaci szereplők versenyképességét és a kulturális sokszínűség érvényesülését – az ajánlás egyébként preambulumban és szövegében még csak nem is tartalmazza a „kultúra” szót.¹⁸⁶ A közös jogkezelők közötti kölcsönös képviselői szerződések rendszerét meg kell hagyni, mert így lehet megőrizni az egyablakos jogosító rendszert.¹⁸⁷ Így biztosítva lenne a szerzői jogok védelme és az alkotások hozzáféréseinek megkönnyítése közötti egyensúly. A jelentés rávilágít arra, hogy a hármas opcióval az Ajánlás a nagyobb jogkezelőknek és a populáris angolszász repertoárnak kedvez. A legnagyobb kiadók és a közös jogkezelők közötti kizárólagos, közvetlen beszedésre irányuló megállapodásokat meg kell tiltani, „mivel ez a nemzeti közös jogkezelők gyors megszűnéséhez vezetne és aláaknázná a kisebbségi repertoárok, valamint az európai kulturális sokszínűség helyzetét”.¹⁸⁸

7.2 Közösségi esetjog

A közös jogkezelés és az uniós versenyjog összeütközéséből keletkezett, a Bizottság vagy a Bíróság elé került ügyek teljesség igényével történő tárgyalása sajnos messzemenően meghaladja e dolgozat kereteit, ezért csak néhány újabb, kiemelkedően fontosnak ítélt eset lényegének rövid ismertetésére szorítkozom.¹⁸⁹

---

¹⁸⁴ GYERTYÁNFY: 16. oldal

¹⁸⁵ Jelentés a Bizottság 2005. október 18-i, a jogszerű on-line zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről szóló ajánlásáról, A6-0053/2007, a jelentés előterjesztője Lévai Katalin EP-képviselő

¹⁸⁶ GYERTYÁNFY: 17. oldal

¹⁸⁷ Jelentés preambulumban Q.

¹⁸⁸ Jelentés 7. pont

¹⁸⁹ Bővebben lásd: A szerzői jogok közös kezelésének versenyjogi vonatkozásai, III. fejezet

7.2.1 Tournier ügy

Az ügyben¹⁹⁰ egy franciaországi diszko üzemeltetője vádja alapján büntetőeljárás indult a francia közös jogkezelő SACEM igazgatója ellen, mert a SACEM túlságosan magas jogdíjat kért a szórakozóhelytől, és ezzel a francia büntetőjogba ütköző magatartást tanúsított. Az Európai Bíróság az ügy kapcsán behatóbban foglalkozott a kölcsönös képviseleti szerződések természetével, és megállapította, hogy azok szolgáltatásnyújtásra vonatkozó szerződések, amelyek önmagukban nem ütköznek az EU működéséről szóló szerződés, mai számozással 101. cikkébe. Kimondta, hogy a jogkezelő társaságok jogszerű célt követnek, amikor saját tagjaik védelmére törekszenek a felhasználói oldallal szemben. A felhasználókkal kötött szerződéseik csak akkor korlátozóak a versenyre, hogyha az e célhoz szükséges mértéket túllépi.

A döntés másik fontos kérdése az volt, hogy a Bizottság által benyújtott elemzés alapján a SACEM jogdíjai tényleg jelentősen meghaladták a más országokban szokásos mértéket, és ez utalhat az erőfölénnyel való visszaélés (102. cikk) megtörténte. A Bíróság itt kimondta, hogy a magas jogdíjakat nem lehet a szervezet magas működési költségeivel indokolni, azaz gyakorlatilag azzal, hogy a jogkezelő nem működik elég hatékonyan.

Francia diszko üzemeltetőinek a SACEM ellen még több ügye is volt, amelyek a Tournier-ügyhöz hasonlóan elsősorban a túl magas jogdíj közösségi jogba ütköző voltának megállapítására indultak: Lucazeau kontra SACEM,¹⁹¹ Tremblay kontra Bizottság I. és II.¹⁹²

---

¹⁹⁰ *Ministere public v Jean-Louis Tournier*. Judgment of the Court of 13 July 1989. Case 395/87. European Court reports, 1989 Page 02521

¹⁹¹ *Franois Lucazeau and others v Société des Auteurs, Compositeurs et Editeurs de Musique (SACEM) and others*. Judgment of the Court of 13 July 1989. Joined cases 110/88, 241/88 and 242/88. European Court reports 1989 Page 02811

¹⁹² *Roger Tremblay and Franois Lucazeau and Harry Kestenberg v Commission of the European Communities*. Judgment of the Court of First Instance (Second Chamber) of 24 January 1995. Case T-5/93. European Court reports 1995 Page II-00185., *Roger Tremblay, Harry Kestenberg and Syndicat des exploitants de lieux de loisirs (SELL) v Commission of the European Communities*. Judgment of the Court Of First Instance of 27 November 1997 in Case T-224/95. European Court reports 1997 Page II-02215.

7.2.2 IFPI Simulcasting döntés

Az IFPI hang- és videofelvétel-gyártók nemzetközi szervezete, tagjai pedig nemzeti közös jogkezelők tagjai is egyben. A „simulcasting” rádió- és TV műsorok interneten történő azonnali sugárzása, ún. párhuzamos közvetítés. Az IFPI tagjai kidolgoztak egy modell-szerződést, ami felhatalmazza a többi tagot, hogy repertoárját párhuzamos közvetítés útján sugározzák. A megállapodás alapján a sugárzó szervezet a saját közös jogkezelőjétől kérhet az egész világra szóló engedélyt, azaz multi-territoriális licencek megadását teszi lehetővé. E megállapodás a 101. cikk (3) bekezdése alapján való mentességének megállapítását kérték a Bizottságtól. A Bizottság elvi érveléssel megállapította,¹⁹³ hogy a hagyományos, off-line licencek kapcsán a közös jogkezelők gazdasági erőfölényben, gyakran monopolhelyzetben vannak saját piacukon, azaz egymáshoz képest azonos helyzetben vannak. A Párhuzamos közvetítés licencei ehhez képest változást jelentenek, mert az EGT területén versenyre teremtene lehetőséget. A verseny kívánatos, azonban az együttműködés következtében mégsem igazán valósul meg. De mivel új piacról van szó, szükség van a közös jogkezelők valamilyen szintű együttműködésére, hiszen a megállapodás számos versenyre előnyös elemet tartalmaz, például új szolgáltatást jelent, és egyablakos rendszert tesz lehetővé. Végül a bíróság a (3) bekezdés alapján való mentességet megállapította.

7.2.3 Santiago Megállapodás

A Santiago Megállapodás szintén a jogosítás online környezetben való megkönnyítését célozta, zeneművek előadására vonatkozó online nyilvános környezetben. Világszerte alkalmazták, először csak néhány nagy európai, nem sokkal később a portugál SPA kivételével az EGT-n belüli összes zeneművekké foglalkozó közös jogkezelő csatlakozott hozzá. A Megállapodás keretében a szervezetek egymással bilaterális kölcsönös képviselői szerződéseiket úgy módosították, hogy olyan one-stop-shop online licenceket adhassanak, amelyek az összes tagszervezet repertoárját felölelték és mindegyikük területére érvényes volt. 2004-ben a Bizottság kifogásközlést¹⁹⁴ küldött a bejelentő felekhez. A Bizottság

¹⁹³ Commission Decision of 8 October 2002 relating to a proceeding under Article 81 of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (Case No COMP/C2/38.014 — IFPI "Simulcasting") Official Journal L 107, 30/04/2003 P. 0058 - 0084.

¹⁹⁴ Az 1/2003 tanácsi rendelet 27. cikkének (4) bekezdése értelmében közzétett értesítés a COMP/C2/39152 –

lényegében azt kifogásolta, hogy mivel az EGT területén a tartalomszolgáltató csak székhelyének megfelelő közös jogkezelőtől kérheti a multi-repertoár engedély kiadását, az engedélyek kiadása tekintetében minden jogkezelő területi kizárólagossággal rendelkezik. Ezzel az engedélyezési feltételek az EGT-n belül standardizálódnak, ez pedig meggátolja a piac különböző irányba való fejlődését.

A holland BUMA és a belga SABAM a többi jogkezelőt be nem várva reagált a kifogásokra, és a Bizottság felé kötelezettségvállalásokat ajánlott fel. Az ügy inntől kezdve úgy tűnik, elhalt, felhagytak vele a közös jogkezelők.

7.2.4 A CISAC ügy

A Confédération Internationale des Sociétés d'Auteurs et Compositeurs (CISAC) a közös jogkezelő szervezetek nemzetközi társulása. Keretein belül kidolgoztak egy kölcsönös képviseleti szerződés mintát, amelyet tagszervezetei elkezdtek alkalmazni, és a Music Choice Europe részvénytársaság panaszt emelt ez ellen. A panaszhoz hozzátartoztak az RTL csoport panaszát, amelyet a német GEMA közös jogkezelő ellen nyújtott be, neheztelven, hogy az megtagadta az RTL-től a zenés műsorközvetítési tevékenységére vonatkozó, egész Európára kiterjedő engedély kiadását. A Bizottság az ügyben kifogást közölt („state of objection”) a CISAC és európai tagszervezeteinek túlnyomó többségével. A kifogás három területre vonatkozott: a vezetékes továbbközvetítésre, a lehívásra hozzáférhetővé tételre és a műholdas sugárzásra. A Bizottság a mintaszerződés több kikötését is aggályosnak tartotta, így a kizárólagos képviseleti szerződéseket; a képviselet területi hatályának kikötését azzal, hogy az egyes közös jogkezelők nem avatkoznak másik tevékenységébe; valamint azt a kikötést, hogy amennyiben az egyik szervezet által képviselt jogosult egy másik jogkezelőhöz szeretne átlépni, ahhoz az átadó szervezet hozzájárulása szükséges.

A közös jogkezelők amellet, hogy nem értettek egyet a Bizottsággal, kötelezettségvállaló nyilatkozatokat tettek, amelyben vállalták, hogy az EGT-n belül létrejövő képviseleti megállapodásaikból kiveszik a területi hatályra vonatkozó és a tagok átvételére vonatkozó

kikötéseket. Ezen kívül vállalták, hogy a kifogásolt három területre nézve (vezetékes továbbközvetítés, műholdas sugárzás és internetes felhasználás) saját repertoárjuk tekintetében az egész Közösség területére kiadnak felhasználási engedélyeket.

A kötelezettségvállalások alapján azonban nem sikerült az eljárást lezárni. Ha a kötelezettségvállalásokat a Bizottság elfogadta volna, azokat kötelező határozatba foglalhatta volna. A kötelezettségvállalások ugyanis eltértek egymástól. A nagy nyugat-európai közös jogkezelők és a kisebb szervezetek között érdekellentét állt fenn, mert míg az előbbiek bizton számíthattak a nagy nemzetközi zeneműkiadókkal kötendő szerződésekre, a kisebb jogkezelők saját anyagi érdekeik mellett a kulturális sokszínűség megőrzése mellett kardoskodtak.¹⁹⁵

A Bizottság ezért meghozta a CISAC határozatot.¹⁹⁶ Ez az eredeti kifogástól lényegesen eltért. A kölcsönös képviseleti szerződések területi korlátozását immár nem tartotta közösségi jogba ütközőnek. A Bizottság a döntés helyett azt az összehangolt magatartást ellenezte, ami a problémás három területet érintően a kölcsönös képviseleti szerződések területi hatályának a képviselő társaság honosságára szerinti állam területére korlátozásához vezetett.

7.3 A CISAC döntés után

Az Európai Bizottság jól körvonalazhatóan azt várja el a közös jogkezelőktől, hogy a nemzeti monopóliumok hagyományos rendszerétől eltávolodva az online jogkezelés tekintetében mind a jogosultak, mind a felhasználók irányában versenyhelyzet alakuljon ki, és a rendszer biztosítsa az egész Európára kiterjedő licencek létezését. Az állítólagos összehangolt magatartás hiányában a jogkezelőknek a többi jogkezelő számára területi korlátozások nélkül kellene átadniuk saját repertoárjukat. Ebben az elképzelt rendszerben a felhasználók az egymással versengő jogkezelőktől kérhetnének ugyanarra a repertoárra vonatkozó multi-

---

¹⁹⁵ FALUDI: 87. oldal

¹⁹⁶ Commission Decision C(2008)3435 final COMP/C2/38.698

territoriális felhasználási engedélyt.¹⁹⁷

A közös jogkezelők a CISAC döntés értelmében újratárgyalják kölcsönös képviseleti szerződéseiket, azonban kérdés, hogy a szigorúan bilaterális alapon létrejövő új megállapodások, amennyiben a határozatban kifogásolt területi korlátozásoktól jelentősen nem térnek el, beleütközik –e a 101. cikkbe, avagy objektív körülményekkel indokolható párhuzamos magatartásnak fog minősülni.¹⁹⁸ Ami most látszik, hogy az újratárgyalt szerződések még mindig nem a Bizottság által kívánatosnak tartott eredményt mutatják. Néhány jogkezelő csak az országon belüli felhasználóknak ad engedélyt, mások megpróbálják visszaállítani a régi rendszert, míg megint mások saját repertoárjuk központi jogosítására szerveződtek össze. Egy jogkezelő sem adott azonban az összes többi európai jogkezelő részére licencet területi vagy a felhasználók tekintetében történt bármilyen korlátozás nélkül.¹⁹⁹ Ennek oka az, hogy a felhasználókért folytatott versengés a közös jogkezelőknek és tagjaiknak nem áll érdekében. A jelentős piaci erővel bíró felhasználókkal folytatott alkudozás ugyanis csökkentené a jogdíjak mértékét. Ha bármelyik közös jogkezelő adhatna bármelyik műre felhasználási engedélyt, akkor a felhasználók mindig a legolcsóbb jogkezelőt választanák, ami pedig a jogkezelők egyéb szolgáltatásainak romlásához vezetne.

A CISAC döntés óta nem telt el sok idő, azonban már valószínűsíthető, hogy a felhasználók multi-territoriális licencek iránti igényét nem tudta teljesíteni. Az egyablakos rendszert mindenesetre felszámolta, helyette különböző megállapodások és előírások rendszerében kell eligazodnia a felhasználóknak, és nehezebb megállapítani, hogy melyik jogok tekintetében melyik felhasználónak melyik jogkezelő adhat felhasználási engedélyt.

---

¹⁹⁷ A korábbi versenyjogi biztos, Neelie Kroes több alkalommal is kifejtette ezt a véleményét – Ingo BRINKER – Tobias HOLZMÜLLER: Competition Law and Copyright – Observations From the World of Collecting Societies in: European Intellectual Property Review, 2010 Volume 32 Issue 11, 556. oldal

¹⁹⁸ FALUDI 88. oldal

¹⁹⁹ BRINKER – HOLZMÜLLER: 556. oldal

8. Zárszó

A közös jogkezelés múltjának és jelenének áttekintése után talán érdemes egy kicsit a jövőbe is kéklni. A hatályos magyar szabályozás leíró elemzéséből túl sok következtetést nem lehetne levonni a jövőre nézve. Mint tudjuk, a jog mindig az élet után lohol, „s láttam, a törvény szövedéke/ mindig fölfeslik valahol.” – folytathatnánk József Attilával.²⁰⁰ A technikai fejlődést, ami pl. a DRM rendszereket is életre hívta, nehéz előre látni. Az mindenesetre kiviláglott, hogy immár lehetővé vált a szerzői jogok szerzők általi önálló kezelése is, ami akár hatékonyabb is lehet a jelenlegi formánál. A közeljövőben a legnagyobb változás viszont a magyar közös jogkezelés rendszerében feltehetően a jelenleg leginkább forrongó területen, az online zenei piacot érintően fog történni, akár nemzetközi szerződéssel, akár uniós irányelv segítségével. Ezért röviden számba veszem, hogy milyen ütköző érdekek lehetnek befolyással a megformálandó új modellre, milyen kérdésekben van egyetértés, és melyek a vitatott pontok.²⁰¹

Először is, a szerzői jogok területisége továbbra is fennáll, a szerzői és a szomszédos jogok mindig egy adott országból erednek. Bármilyen multi-territoriális engedély ezért nem más, mint az egyes nemzeti licencek összessége, ahol mindegyikre nézve eredete államának joga az irányadó. Ezért egy felhasználási engedélynek egy tagállamra való „korlátozása” önmagában nem ütközik a 101. cikkbe.²⁰²

Széles konszenzus van abban, hogy a közös jogkezelők tevékenysége szükséges, működésük a szerzői művek felhasználására irányuló belső piaci verseny feltétele, hiszen a szerzői és szomszédos jogok hatékony védelme tevékenységük hiányában nem lenne megoldott. Bizonyos, a jogkezelő szervezetek által jelenleg is ellátott feladatokat a jövőben még kétségtelenül nagyobb teret hódító digitális jogkezelés nem tud átvenni. Ilyen például a gyengébb érdekérvényesítő képességű szerzők nevében való jogdíj-alku, a szerzők támogatása anyagilag, jogi tanácsokkal, a kezelt művek dokumentálása, stb.²⁰³

---

²⁰⁰ JÓZSEF Attila: Esmélet, 7. versszak

²⁰¹ BRINKER – HOLZMÜLLER alapján

²⁰² Ezt az EUB is kimondta a fentebb tárgyalt Lucazeau ügyben

²⁰³ A szerzői jogok közös kezelésének versenyjogi vonatkozásai, 136. és 178. oldal

A közös jogkezelők működése csökkenti a felhasználók jogdíjköltségeit. A blanketta-jogosítások hiányában a tartalomszolgáltatóknak minden egyes jogosulttal tárgyalnia, alkudoznia kellene, ami egyértelműen megbénítaná az egész piacot. Csak a már bejáratott, legismertebb művészek tudnának eredményesek lenni, más sokkal nehezebben tudna eljutni a közönséghez.

Az Unió szervei is egyetértenek abban, hogy a közös jogkezelők tevékenységére szükség van a szerzők megfelelő díjazáshoz jutása érdekében. A jogkezelők bizonyos értelemben hasonlítanak a szakszervezetekre, mert tagjai szolidaritásán alapul, és tagjai összefogásával a nagy ipari felhasználók gazdasági erejét némileg ellensúlyozni képesek. Ezen kívül jellemzően szociális szolgáltatások széles körét nyújtják tagjaiknak, ösztöndíjakat, nyugdíjakat, rászoruló alkotókat finanszíroznak.

Amint az az uniós dokumentumok és esetek tárgyalásánál ismertetésre került, a közös jogkezelés jövőjéről szóló viták egyik kulcspontja a verseny, hogy melyik érdekelti oldalt lehet és kell versenyre kényszeríteni a hatékonyabb működés érdekében. A jogosultak érdekét pusztán versenyjogi szempontból az szolgálja, ha a közös jogkezelők az ő kegyeikért állnak versenyben egymással. Az utóbbi néhány évben az online zenei piacon a Bizottság tevékenységének köszönhetően erős elmozdulás történt ebbe az irányba, kikényszerítette ugyanis a jogkezelők kölcsönös képviseleti szerződéseinek a tagságra vonatkozó korlátozásai elhagyását.²⁰⁴ Ennek köszönhetően az utóbbi években a jogosulti oldal legsúlyosabb szereplői, a nagy amerikai kiadók sorban visszavonták zenei repertoárjuk „online mechanikai jogait” az európai közös jogkezelőktől, és azokra multi-territoriális engedélyeket szereztek a néhány legerősebb európai jogkezelőtől.²⁰⁵ A megoldásnak hátrányai is vannak. Különösen a nagy kiadók a közös jogkezelők által ellátott kulturális és szociális feladatokat szükségtelennek tartják, hiszen ezek csak a jogkezelő működési költségét emelő „fölsleges” kiadások. Így inkább abba a jogkezelőbe lépnek be, ezáltal azt a jogkezelőt erősítik, amelyik kevesebbet fordít ilyen kiadásokra.

---

²⁰⁴ Lásd: 7.2.4 - CISAC ügy

²⁰⁵ FALUDI 16. oldal

Ha a felhasználók érdekeit vesszük számba, akkor a működésükhöz szükséges felhasználási engedélyek lehető leggyorsabb, legegyszerűbb és legolcsóbb megszerzését kell említeni. Ezen elvárásokat a „one-stop-shop”, azaz az egyablakos ügyintézés teljesíti leginkább. Jelentése, hogy a felhasználók az egész világrepertoárt felölelő, területét tekintve pedig egész Európára kiterjedő engedélyt egy helyen, azaz egyetlen közös jogkezelőtől beszerezhetik – lehetőleg minél olcsóbban. A felhasználóknak semmilyen érdekük nem fűződik a közös jogkezelő működésének minőségéhez, sőt, a felhasználói oldal – saját maguk – gyengébb ellenőrzésében érdekeltek. Hasonlóképpen éppen ellenérdekeltek a jogkezelő által betöltött szociális és kulturális funkciókkal szemben, nekik csak a minél olcsóbb jogdíj számít. Ezért a közös jogkezelők közötti, felhasználók kegyeiért folyó verseny idegen a közös jogkezeléstől, és rendkívüli módon meggyengítené pozícióikat a nagy felhasználókkal, a nemzetközi médiakonglomerátumokkal szemben. Egy ilyen verseny ezen kívül a kulturális sokszínűség megőrzését is kockáztatja.

Jelenleg azoknak a jogkezelőknek, amelyek egész Európára kiterjedő felhasználási engedélyt akarnak kiadni, 27 különböző jogrendszernek kell megfelelniük. A jogrendszerek eltérő voltából adódóan különbségek vannak az adott állam területén működő közös jogkezelők közfeladatainak terjedelmében is, néhány államban igen kiterjedt kötelezettségeik vannak, máshol viszont nincsenek. Ez a közösségen belüli verseny feltételeinek különbözőségét okozza a jogosultak és a felhasználók tekintetében is. Az sincsen tisztázva, hogy a páneurópai engedély kiadására, mint határokon átívelő aktusra melyik állam joga az alkalmazandó jog.²⁰⁶

Az európai online közös jogkezelésről szóló irányelv megalkotására indok tehát van bőven, kérdés, hogy a politikai akarat is megvan –e hozzá.

---

²⁰⁶ BRINKER – HOLZMÜLLER 558. oldal

Hivatkozott irodalom

A közös jogkezelők által alkalmazott jogdíjak szerepe az audiovizuális szektorban, szerkesztette: Dr. Kiss Marietta, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2007
www.kim.gov.hu/misc/letoltheto/MeH_study.pdf

A szerzői jogi törvény magyarázata, CompLex Kiadó és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2006

A szerzői jogok közös kezelésének versenyjogi vonatkozásai, Különös tekintettel a technikai fejlődés által támasztott kihívásokra, PPKE-JÁK Versenyjogi Kutatóközpont, Budapest, 2008

A szerzői jog kézikönyve, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, szerk: BERNÁRD Aurél és TÍMÁR István

Dr. FALUDI Gábor: A Creative Commons felhasználási engedély (CC-licenc) egyes jogi sajátosságai, Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről, szerk. Penyigey Krisztina, Sümeghy Pálné, Kiss Marietta, 2006

Dr. GYENGE Anikó – Dr. BÉKÉS Gergely: A Digital Rights Management szerzői jogi természetéről, in: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 1. (111.) évf. 1. szám, 2006. január

DUDÁS Ágnes: Creative Commons – közjó vagy közellenség? in: Infokommunikáció és jog, 3. évf. 1. szám (2006. január)

FALUDI Gábor: Recent Amendemnts of the Hungarian Copyright Act, in: Medien und Recht, 7. évf. 3-4. szám (2010)

FICSOR Mihály: Collective Management of Copyright and Related Rights, WIPO, Geneva, 2002

GARLICK, Mia: Creative Humbug? Bah the humbug, let's get creative!
http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=124

GÉRA Eleonóra Erzsébet és CSATÁRI Bence: A Zeneszerzők Egyesületétől az Artisjus Egyesületig, 1907-2007, A zenei közös jogkezelés száz éve Magyarországon, Artisjus, Budapest, 2007

GERVAIS, Daniel: The Changing Role of Copyright Colectives in: Collective Management of Copyright and Related Rights, szerk: Daniel Gervais, Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2006

HELPER, Laurence R.: Collective Management of Copyright and Human Rights in: Collective Management of Copyright and Related Rights, szerk: Daniel Gervais, Kluwer

Law International BV, The Netherlands, 2006

Ingo BRINKER – Tobias HOLZMÜLLER: Competition Law and Copyright – Observations From the World of Collecting Societies in: European Intellectual Property Review, 2010 Volume 32 Issue 11

JÓZSEF Attila: Eszmélet

KISS Tibor: A követő jog – Egy jogintézmény múltja, jelene és jövője a magyar szerzői jogban, Miskolci Jogi Szemle, 2007, 1. szám

KULCSÁR Eszter: A követő jog nemzetközi és európai uniós szabályozásának alakulása 1. rész: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2005, 3. szám

MARACKE, Catharina: Cultural flat rate, digital libraries, Creative Commons – What role for collecting societies in the 21st century? In: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, International Teil, 59. évf. 8-9. szám (2010. szeptember)

PART Krisztina Katalin: A Creative Commons in: Infokommunikáció és jog, 2007. 2. szám

Prof. P.Bernt HUGENHOLTZ - Dr. Lucie GUIBAULT - Mr. Sjoerd van GEFFEN: The Future of Levies in the Digital Environment, <http://www.ivir.nl/publications/other/DRM&levies-report.pdf>

REINBOTHE, Jörg: Collective Rights Management in Germany, in: Collective Management of Copyright and Related Rights, szerk: Daniel Gervais, Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2006

TATTAY Levente: A szellemi alkotások joga, Szent István Társulat, Budapest, 2007

TÓTH Péter Benjámín: Creative Humbug, http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=118

TÓTH Péter Benjámín: Digital Rights Management or Digital Content Control, http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=67

Jogszabályok:

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról

2008. évi CXII. törvény a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény módosításáról

2003. évi CII. törvény egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról

1969. évi III. törvény a szerzői jogról

146/1996. Korm. rendelet a szerzői és szomszédos jogok közös kezeléséről

16/ 1999. NKÖM rendelet a szerzői és szomszédos jogok közös kezelését végző egyesületek nyilvántartásának szabályairól

106/1952. (XII. 31.) M. T. számú rendelet Szerzői Jogvédő Hivatal létesítéséről

107/1952. (XII. 31.) M. T. számú rendelet Zenei Alap létesítéséről

25/2010 (XII. 28.) KIM rendelet

A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. Törvény

A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény

Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény

1972. évi V. törvény a Magyar Köztársaság ügyészségéről

Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, kihirdette az 1976. évi 9. tvr.

TRIPS Egyezmény - Szellemi Tulajdon Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Egyezmény, kihirdette az 1998. évi IX. törvény

WIPO Szerzői Jogi Szerződés, kihirdette a 2004. évi XLIX. Törvény

A WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése, kihirdette a 2004. évi XLIX. Törvény

Berni Uniós Egyezmény, utolsó változatát kihirdette az 1975. évi 4. törvény

Statute of Anne, 1709-10

Gesetz betreffend das Urheberrecht an Werken der Literatur und der Tonkunst, Deutsches Reichsgesetzblatt 1901

Gesetz über die Vermittlung von Musikaufführungsrechten vom 4. Juli 1933

A műholdas műsorsugárzásra és a vezeték útján történő továbbközvetítésre alkalmazandó szerzői jogra és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokra vonatkozó egyes jogszabályok összehangolásáról szóló, 1993. szeptember 27-i 93/83/EGK tanácsi irányelv

Az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/84/EK irányelve (2001. szeptember 27.) az eredeti műalkotás szerzőjét megillető követő jogról

A Bizottság 2005/737/EK ajánlása (2005. május 18.) a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről

Online hivatkozások:

[http://en.wikipedia.org/wiki/Pirate_Party_\(Sweden\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Pirate_Party_(Sweden))
<http://www.gema.de/en/press/publications/papers/collecting-societies/>,
<http://www.artisjus.hu/egyesulet/index.html>
http://www.artisjus.hu/opencms/export/download/egyesulet/foig_beszamolo_2008-rol_mellekletekkel.pdf
<https://www.eji.hu/index1.php>
<http://www.hungart.org/oldal.php?azon=7>
http://www.mahasz.hu/?menu=mahasz&menu2=a_mahasz_tevekenysege
http://www.mahasz.hu/?menu=kalozkodas&menu2=a_kalozkodasrol
<http://www.reprografia.hu/>
<http://www.maszre.hu/>
<http://www.miszje.hu/>
www.dafke.hu
<http://creativecommons.org/about/history/>
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/2.5/hu/legalcode>
<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/legalcode>

Egyéb források:

A Német Legfelsőbb Bíróság 1954. november 30-i döntése, BGHZ 15, 338/350

A nemzeti kulturális örökség miniszterének közleménye, Magyar Közlöny 2006/69. szám

Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action COM(88) 172 final, 7 June 1988

Follow-up to the Green Paper, Working programme of the Commission in the field of copyright and neighbouring rights COM(90) 584 final, 17 January 1991

Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society COM(95) 382 final, 19 July 1995

Follow-up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society COM(96) 568 final, 11 November 1996

Report on a Community framework for collecting societies for author's rights (2002/2274 (INI)). Final A5-0478/2003, 11 December 2003

Draft European Parliament Resolution on a Community framework for collecting societies for

authors' rights, 2002/2274 (INI)

Communication from the Commission to the Council, the European Parliament and the European Economic and Social Committee: The Management of Copyright and Related Rights in the Internal Market – COM(2004) 261 final

Commission Staff Working Document. Study on a Community Initiative on the Cross-Border Collective Management of Copyright

Jelentés a Bizottság 2005. október 18-i, a jogszerű on-line zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről szóló ajánlásáról, A6-0053/2007

Ministere public v Jean-Louis Tournier. Judgment of the Court of 13 July 1989. Case 395/87. European Court reports, 1989 Page 02521

Franois Lucazeau and others v Societé des Auteurs, Compositeurs et Editeurs de Musique (SACEM) and others. Judgment of the Court of 13 July 1989. Joined cases 110/88, 241/88 and 242/88. European Court reports 1989 Page 02811

Roger Tremblay and Franois Lucazeau and Harry Kestenberg v Commission of the European Communities. Judgment of the Court of First Instance (Second Chamber) of 24 January 1995. Case T-5/93. European Court reports 1995 Page II-00185.

Roger Tremblay, Harry Kestenberg and Syndicat des exploitants de lieux de loisirs (SELL) v Commission of the European Communities. Judgment of the Court Of First Instance of 27 November 1997 in Case T-224/95. European Court reports 1997 Page II-02215

Commission Decision of 8 October 2002 relating to a proceeding under Article 81of the EC Treaty and Article 53 of the EEA Agreement (Case No COMP/C2/38.014 — IFPI "Simulcasting") Official Journal L 107, 30/04/2003 P. 0058 – 0084

Commission Decision C(2008)3435 final COMP/C2/38.698